

TÖÖTURU ÜLEVAADE

1/2016

Eesti Panga ekspertide koostatud Tööturu Ülevaade käsitleb Eesti tööjõu pakkumise, nõudluse ja hinna arengut. Keskpank jälgib tööturu arengut kahel põhjusel. Esiteks on tööjõud oluline tootmissisend, mistõttu tööjõu pakkumise või aktiivsuse muutus mõjutab otseselt potentsiaalset majanduskasvu. Teiseks võib tööturul toimuv avaldada suurt mõju inflatsioonile. Kuna euroala rahapoliitika on orienteeritud hinnastabiilsusele ja Eesti majandus on avatud, saab majandus kohanduda muutustega eelkõige tootmissisendite hindade ja koguste kaudu. Seetõttu on oluline tööturu paindlikkus ja et palgatõus vastaks tootlikkuse kasvule ega põhjustaks tootmiskulude suurenemise tõttu liiga suurt inflatsiooni.

Koostanud: Orsolya Soosaar

ISSN 2346-6936

Toimetaja: Ragne Rambi

Küljendus: Triinu Talve

SISUKORD

TÄHTSAMAD ARENGUSUUNAD 2015. AASTA TEISEL POOLEL.....	4
TÖÖJÕU NÕUDLUS JA PAKKUMINE.....	4
Tööealine elanikkond.....	4
Taustinfo 1. Potentsiaalsete tööaastate kaotus suremuse tõttu tööeas.....	6
Tööjõus osalemine ja mitteaktiivsus.....	8
Taustinfo 2. Keskmine efektiivne pensionilemineku iga	9
Hõive	12
Tööpuudus.....	17
Taustinfo 3. Miks on Eestis tööpuudus väiksem kui Lätis ja Leedus?.....	21
Vabad töökohad.....	23
PALK JA TÖÖJÕUKULU.....	25
Keskmine palk.....	25
Töötute reservatsioonipalk.....	29
Tööjõu ühikukulu.....	29

TÄHTSAMAD ARENGUSUUNAD 2015. AASTA TEISEL POOLEL

Eesti majanduskasv on juba mitu aastat püsinud väike ja 2015. aasta tõi kaasa kasvu aeglustumise. Sellest hoolimata püsis töajõu nõudlus tugev – hõive kasvas ning kogu majanduse palgafondi kasv SKP arvestuses kiirenes. Osalt võib vastuolu seletada sellega, et majanduskasvu aeglustumine polnud laiapõhjaline, vaid sellesse andsid märkimisväärse panuse teatud tegevusalad, mille osakaal hõives pole kuigi suur.

Pikemas plaanis sõltub töajõu pakkumine majanduses tööealiste elanike arvust ja nende töajõus osalemise aktiivsusest. Eestis on tööealiste arv vähenenud juba pikka aega ning see tendents jätkus ka 2015. aastal. Seda aga enam kui tasakaalustas töajõus osalemise kasv ja kokkuvõttes töajõu hulk majanduses suurenes. Inimesi motiveerib tööturul osalema varasemast suurem tõenäosus tööd leida ning ka järjest tõusnud palgatase.

Hõive aastakasv oli 2015. aasta teisel poolel sama kiire kui esimesel, kuid selle taga oli erakordselt suur hõive kolmandas kvartalis. Hõive hinnangut võis mõningal määral suurendada töötajate registri hilinenud mõju. Ettevõtete andmetel põhinevad hõivehinnangud näitasid, et 2014. aastaga võrreldes hõive kasv aeglustus, kuid enamik neist jäi siiski plusspoolele. Aasta kokkuvõttes vähenes vaid palgauringus täistööajale taandatud hõive. Samal ajal võib üksnes hõivatute arvu kasvu põhjal töajõu nõudlust üle hinnata, sest hõivatute hulgas suurenes osajaga töötajate arv ning töötundide arv kogu majanduses kasvas aeglasemalt kui hõive.

Tänu hõive suurenemisele kahanes 2015. aasta kokkuvõttes tööpuudus. See on Eestis märksa väiksem kui meie naaberriikides Lätis ja Leedus – selle nähtuse tagamaade analüüsile on käesolevas ülevaates pühendatud taustinfo 3. Aasta teisel poolel kahanes pikaajaliste töötute osakaal töötute hulgas. Aasta viimases kvartalis kasvas lühiajaliselt töötute arv nii töajõu-uuringu kui ka registreeritud töötuse andmete järgi. Töötukassa andmed registreeritud töötuse kohta näitasidki töötuse kohta mõnevõrra pessimistlikumat pilti kui töajõu-uuringu hinnang. Aasta teisest neljanda kvartalini kasvas registreeritud töötute arv kvartali võrdluses ning suurenes ka töösuhte lõpu tõttu arvele võetud, sh koondatud inimeste arv. Koondamiste tõttu sisestati registrisse küll rohkem inimesi kui 2014. aastal, kuid siiski märksa vähem kui 2013. aastal.

Töajõukulu kasv jäi 2015. aasta teisel poolel aasta võrdluses kiireks. Palgad kasvasid kiiremini avalikus sektoris, täpsemalt kohalike omavalitsuste haldusalas, kuid Eesti eraettevõtetes oli palgatõus mõõdukam. Palgaväljamakse andmed näitasid, et palgakasv oli endiselt kiirem palgajaootuse alumises osas, tõenäoliselt tänu miinimumpalga kiirele tõusule. Lootust töajõukulu kasvu aeglustumiseks annab töajõukuluindeksi kvartalikasv, mis kahanes 2015. aasta lõpus märkimisväärselt.

2015. aasta teisel poolel töajõu tootlikkus kahanes ja töajõu ühikukulu aastakasv püsis ligikaudu sama kiire kui aasta esimesel poolel, 5,6%. Sellesse kasvu panustasid nii tootlikkuse kahanemine kui ka töötaja kohta suurem töajõukulu. Vastupidiselt prognoosidele tuleb nentida, et töajõukulu kohanemist pole seni toimunud. Baromeeteruuringu tulemused näitasid pigem ettevõtete hõiveootuste ja töajõupuuduse üle kurtvate ettevõtete osakaalu kasvu 2015. aasta lõpus ja 2016. aasta alguses. Pikemas plaanis tähendab töajõu ühikukulu kasv, et ettevõtete kasumimarginaal väheneb, ja see omakorda teeb nad haavatavamaks edaspidiste negatiivsete šokkide korral.

TÖÖJÕU NÕUDLUS JA PAKKUMINE

Tööealine elanikkond

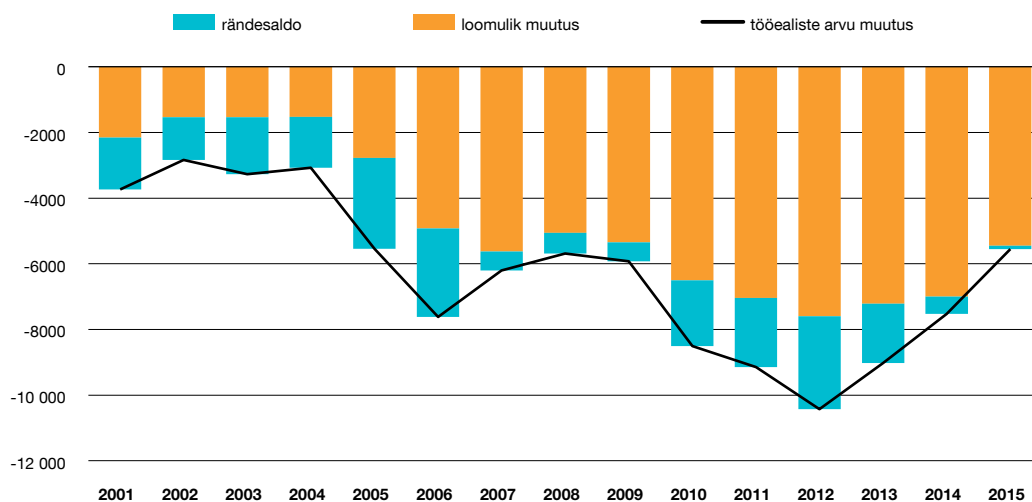
Statistikaameti esialgse hinnangu kohaselt oli Eestis 2016. aasta alguses 1 311 800 püsielanikku. Aastaga vähenes rahvaarv 1500 inimese võrra ehk 0,1%, sealhulgas loomuliku iibe tõttu 1400 ja

rände tõttu 100 võrra. Esialgset hinnangut võib statistikaamet korrigeerida 2016. aasta juunis, kui avaldatakse täpsustatud hinnang rahvaarvu kohta koos rahvastiku vanusejaotuse andmetega. Tööealiste arvu kohta ametlikku hinnangut veel ei ole, kuid eeldusel, et suuremus jäi viimase kolme aasta keskmisele tasemele ja väljaränne ületas selles vanuserühmas sisserännet 100 inimese võrra, kahanes tööealiste arv 2015. aastal 0,56%.

Välisrände saldo on viimaste aastate jooksul paranenud ulatuslikumalt, kui rahvastikuproгноosid ennustasid. Kui 2012. aastal vähenes Eesti rahvaarv välisrände tõttu 3682 inimese võrra, siis 2014. aastal 733 ja 2015. aastal juba vaid ligikaudu 100 inimese võrra. Väga väikese rändesaldo taga oli aga 2015. aastal märkimisväärselt kasvanud rändevoog. Statistikaameti esialgse hinnangu järgi suurenes 2015. aastal väljaränne 44% ja sisseränne 69%. Kui 2014. aastal paranes rändesaldo tänu väljarände vähenemisele, siis 2015. aastal tänu sisserände kiiremale kasvule. Väljarände kahanemist ja tagasirännet peaks soovima töötaja jaoks soodne olukord Eesti tööturul, kuna siin valitsevad kiire palgakasv ja varasemast parem võimalus tööd leida. Lisaks mängivad rolli väljarände peamises sihtriigis Soomes pikka aega kestnud majandussurutis ning see, et vanusesse, kus välja rändamine on kõige tõenäolisem, jõuavad väikesearvulised sünnipõlvkonnad. Neid mõjureid arvestades on väljarände suurenemine 4600 inimeselt 6600 inimesele üllatav, kuid tuleb arvestada, et tegu on esialgse hinnanguga.

Tööealise elanikkonna kahanemise tempo on viimase kolme aasta jooksul aeglustunud (vt joonis 1). Sellesse on panustanud nii rändesaldo paranemine kui ka loomulikud rahvastikuprotsessid: suremuse vähenemine 15–74aastaste inimeste seas, 2000. aastate alguses sündinud suurema arvuliste sünnipõlvkondade jõudmine sellesse vanuserühma, ja väikesearvuliste sünnipõlvkondade väljumine tööeast. Viimast selgitab asjaolu, et 2016. aastal saavad 75aastaseks 1941. aastal ehk teise maailmasõja alguses sündinud inimesed, ning teise maailmasõja ajal vähenes sündimus märgatavalt.

Joonis 1. Tööealiste (15–74aastaste) elanike arvu muutus

Allikas: statistikaamet

Võrdlemisi vähe tähelepanu on saanud tööealiste elanike suuremuse vähenemine viimaste aastakümnete jooksul. 15. eluaastal oodatav eluiga on alates 2000. aastast kuni 2014. aastani tõusnud meeste puhul 5,8 ja naiste puhul 4,6 aasta võrra. Sealjuures on märgatavalt vähenenud ka ennetatavate surmade arv tööealiste inimeste hulgas. Suremuse vähenemist käsitleb üksikasjalikumalt taustinfo 1.

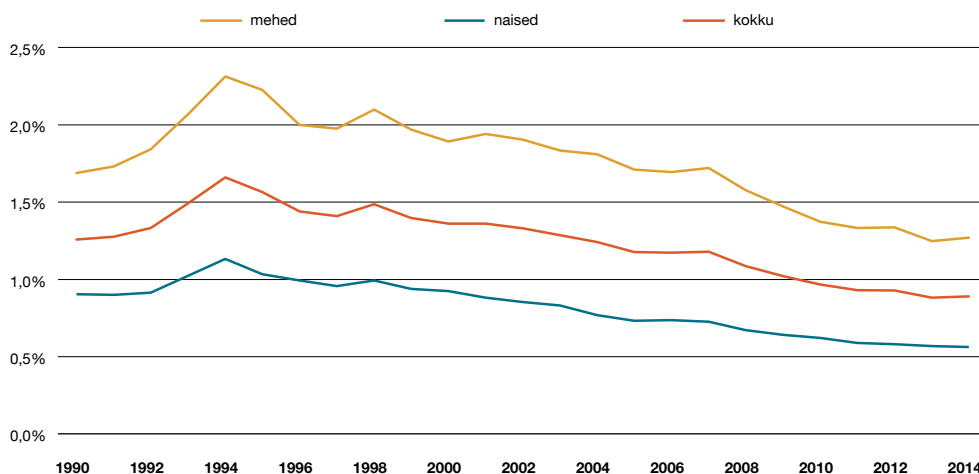
Taustinfo 1. Potentsiaalsete tööaastate kaotus suremuse tõttu tööeas

Kõrge sissetulekutasemega riikidega võrreldes on Eestis nii naiste kui ka meeste oodatav eluiga madalam ning tööealiste suremus suurem. Viimase kümnendi jooksul on olukord siiski märkimisväärselt paranenud: võrreldes 2004. aastaga pikenes sünnihetkel oodatav eluiga 2014. aastaks meeste puhul 5,5 aastat ja naiste puhul 3,5 aastat, vastavalt 72,3 ja 81,5 eluaastani. Koos suremuse vähenemisega on suurenenud ka tervena elada jäänud aastate oodatav arv. Tööikka sisenevatel naistel vanuses 15–19 on see suurenenud 2004. aasta 39,5lt 43,1 aastani ja meestel 36,2lt 39 aastani¹.

Suremuskordajate alternatiivse mõõdikuna kasutatakse suremuse kirjeldamiseks kaotatud potentsiaalseid eluaastaid². Näiteks saab välja arvutada, kui palju eluaastaid läheb kaduma ühe või teise surmapõhjuse tõttu, eeldusel et inimene oleks muidu elanud keskmise oodatava vanuseni. Nõnda võib ka leida, kui palju kaotab ühiskond tööealiste suremuse tõttu potentsiaalseid tööaastaid, eeldusel et inimene oleks muidu võinud töötada mingi teatud vanuseni. Mida noorem on inimene, seda suurem on tema surma mõju mõõdikule, kuna selle kaal väheneb vanusega lineaarselt. Kogu ühiskonna summaarset kaotust võib väljendada ka protsendina potentsiaalsete tööaastate kogusummast.

Meeste oodatav eluiga on Eestis 9,2 aastat lühem kui naistel. Selle põhjal võib eeldada, et kaotatud potentsiaalsete tööaastate protsent on meeste puhul kõrgem kui naiste puhul. Joonisel T.1 on näha kena langustrendi ning meeste ja naiste näitaja erinevuse vähenemist. 2014. aastal läks tööealiste (15–74aastaste) suremuse tõttu kaduma kokku 0,9% potentsiaalsetest tööaastatest.

Joonis T1.1. Potentsiaalsete tööaastate kaotus soo järgi

Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused

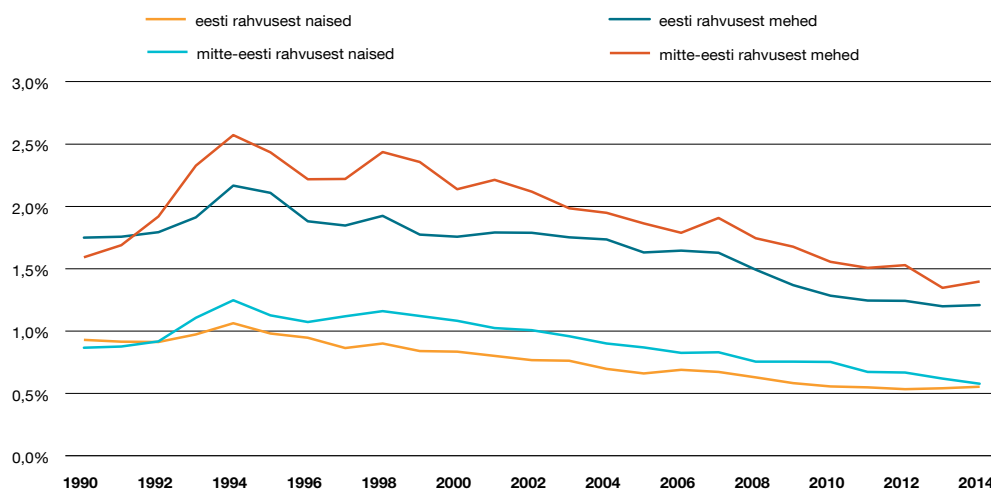
Potentsiaalsete tööaastate kaotust on võimalik arvutada kõigi näitajate lõikes, mille alusel saadakse vanusepõhiseid andmeid suremuse kohta, näiteks rahvuse, maakondade või surmapõhjuste

¹ Tervise Arengu Instituut. Vt <http://pxweb.tai.ee/esf/pxweb2008/Database/Rahvastik/06TEaastad/06TEaastad.asp>.

² Ingl *years of potential life lost*.

lõikes. Alljärgneval joonisel on näha, et eestlaste ja mitte-eestlaste potentsiaalsete tööaastate kaotus on ajas vähenenud ning naiste puhul peaaegu võrdsustunud.

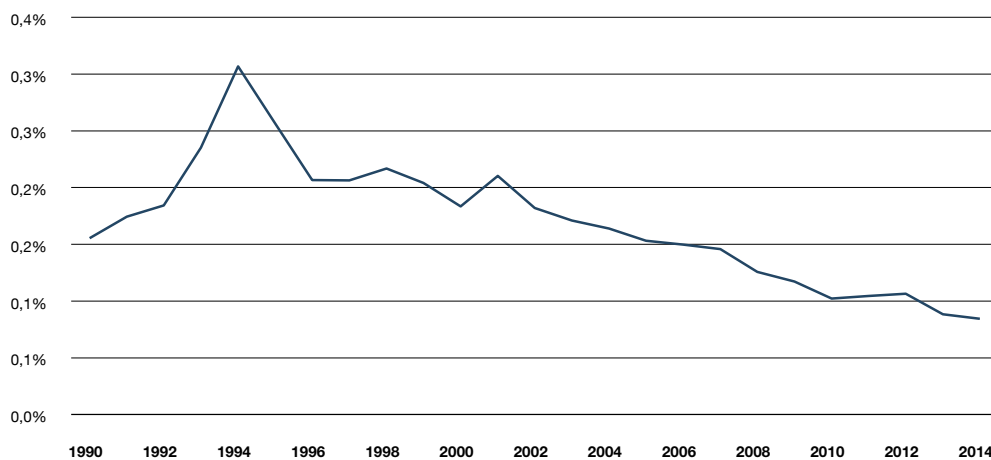
Joonis T1.2. Potentsiaalsete tööaastate kaotus soo ja rahvuse järgi

Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused

Nooremate inimeste hulgas on potentsiaalsete tööaastate kaotus märksa väiksem kui vanemas tööeas ning viimase 20 aasta trend on olnud vähenemise suunas. Noorte puhul mängivad olulist rolli ennetatavad surmad, näiteks õnnetuste, mürgistuste ja traumade põhjustatud surmad. Alljärgneval joonisel on näha, et sellistel põhjustel kaotab Eesti aasta-aastalt vähem tööjõuresurssi.

Joonis T1.3. Potentsiaalsete tööaastate kaotus õnnetuste, mürgistuste ja traumade tõttu

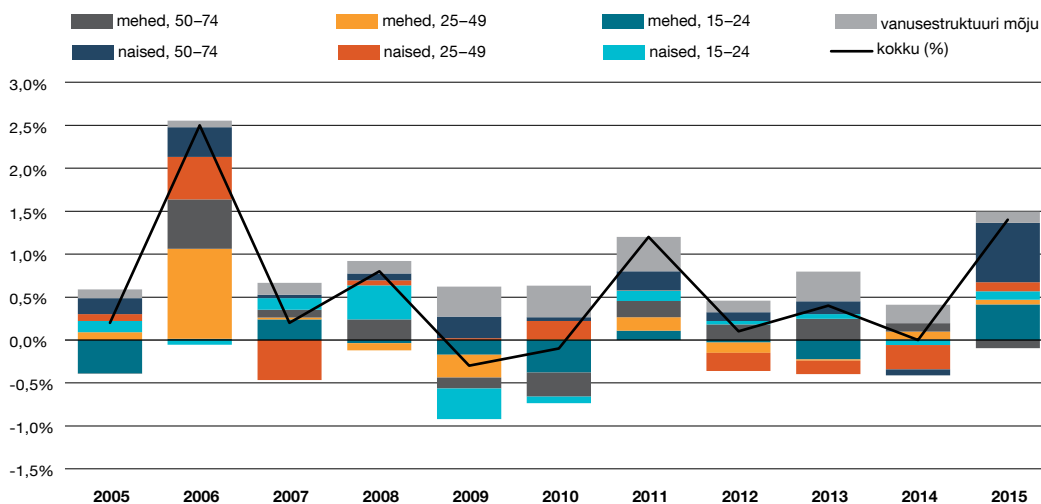
Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused

Töäjõus osalemine ja mitteaktiivsus

Töäjõus osalemise määr³ tõusis 2015. aasta kokkuvõttes 2014. aastaga võrreldes 1,4 protsendipunkti, 69,4%ni. Aasta teisel poolel ulatus osalemismäär 70,2%ni, mis on kõrgeim tase pärast 1997. aastat. Kuigi tööealiste elanike arv kahanes aasta jooksul ligikaudu 7600 inimese võrra, oli töäjõudu majanduses tänu kõrgemale osalemismäärale 11 300 inimese võrra ehk 1,7% rohkem.

2015. aastal tõusis osalemismäär viimast kümnendit arvestades vaid 2006. aastast vähem (vt joonis 2). Tööealise rahvastiku vanusestruktuuri mõju oli eelnevate aastatega võrreldes suhteliselt väike seetõttu, et väga tagasihoidliku osalemismääraga 15–19aastaste noorte osakaal on hakanud taas suurenema, ning samal ajal kasvab madalama osalemismääraga vanemate vanuserühmade osakaal.

Joonis 2. Panus töäjõus osalemise määra aastasse muutusse vanuse ja soo järgi

Osalemismäära tõusu võis oma panuse anda 2014. aasta teisel poolel kehtima hakanud kohustus töötajad registreerida. Kuigi tööjõu-uuringu küsitluses ei peaks tööstaatus kindlaksmääramisel mängima rolli see, kas inimene töötab ametlikult või kas tema palka deklareeritakse, võib varimajanduses töötamine siiski vastamist mõjutada. Küsitluse tulemused on anonüümsed, kuid kõik varimajanduses töötavad küsitletavad ei pruugi uuringu läbiviijat usaldada ning võivad vastata, et nad on mitteaktiivsed.

Kõige suurema panuse osalemismäära tõusu andis 2015. aastal see, et 50–74aastaste naiste osalemine suurenes aasta keskmisena 3,2 protsendipunkti võrra. Teisel poolaastal oli selles vanuserühmas tööturul aktiivsed 58% naistest, st 2,7 protsendipunkti enam kui aasta varem. Osaliselt võib järjest pikenevat tööelu seletada pensioniea tõusuga. 2016. aastal jõuab lõpule naiste pensioniea tõstmise poole aasta võrra igal kalendriaastal ning meeste ja naiste pensioniiga võrdsustub 63. eluaasta juures. Kui just pensioniikka jõudvad inimesed lükkaksid tööturul lahkumist poole aasta võrra edasi, siis oleks selle mõju 50–74aastaste elanike osalemismäärale märksa väiksem kui tegelik tõus. Keskmine pensionile mineku iga on Eestis nii naiste kui ka meeste puhul pidevalt kerkinud. Taustinfos 2 on ära toodud eri meetodite abil leitud keskmine pensionile mineku iga ning Eesti võrdlus teiste Euroopa riikidega.

³ Töäjõus osalemise määr on tööga hõivatute ja töötute koguarvu osakaal tööealises elanikkonnas.

Taustinfo 2. Keskmise efektiivne pensionile mineku iga

Pikeneva oodatava eluea ning väikese sündimuse tõttu vananeb enamiku arenenud riikide elanikkond. Sotsiaalkindlustussüsteemide koormuse vähendamiseks ja jätkusuutlikkuse tagamiseks on vananeva elanikkonnaga riigid huvitatud, et rahval oleks motivatsiooni võimalikult kaua tööturul osaleda. Seega on keskmine või oodatav vanus, kus inimesed otsustavad pensionile jäämiseks tööturult lahkuda, väga oluline näitaja.

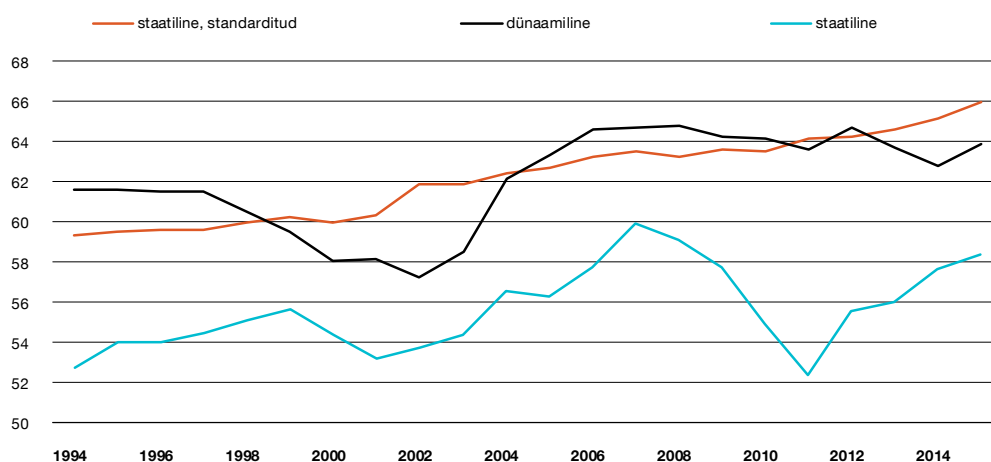
Keskmist pensionile jäämise iga ei saa leida ka uute pensionisaajate keskmise vanuse põhjal, sest enamik pensionieas hõivatuid saavad samal ajal pensioni. Samuti erineb efektiivne pensionile mineku iga märkimisväärselt seaduses sätestatud pensionieast. Paljud lahkuvad tööturult tervise pärast või muudel põhjustel jäädavalt juba enne pensioniea saabumist. Teisalt töötavad paljud inimesed kaugel üle pensioniea edasi.

OECD kasutab efektiivse pensionile jäämise ea arutamiseks tööjõu-uuringu andmeid 40–74aastaste elanike tööjõus osalemise kohta viieaastase vahemikuga vanuserühmades.⁴ Ligikaudu selles eas hakkabki tööjõus osalemise määr alanema: esialgu terviseprobleemide pärast ning hiljem pensioniea tõttu. Lihtsa keskmise efektiivse pensionile mineku ea saabki leida tööjõust lahkujate keskmise vanusena (vt staatiline näitaja joonisel T2.1 ja T2.2). Kahjuks sõltub arvutus rahvastiku struktuurist, mida omakorda mõjutab suremus, aga ka näiteks sõjaaegsete põlvkondade tõttu erineva suurusega sündikohordid. Mida suurem on suremus vanuses 40–74, seda madalamaks osutub keskmise tööjõust väljuja vanus.

Selleks, et keskmine pensionile mineku iga ei sõltuks rahvastiku struktuurist ja oleks rahvusvaheliselt võrreldav, kasutatakse standarditud näitajaid. Selleks rakendatakse kõigile vanuserühmadele võrdsed kaalud. Joonistel T2.1 ja T2.2 on näha, et standarditud efektiivne pensionile mineku iga on märksa kõrgem kui tavaline keskmine pensionile mineku vanus. Seda võib käsitleda ka oodatava pensionile mineku eana, tingimusel et inimene elab vähemalt 75aastaseks.

Dünaamilise ja staatilise standarditud näitaja erinevus seisneb peamiselt selles, et staatilise puhul tuleb teha eeldus, et järjestikused sündikohordid käituvad sarnaselt. Nimelt võrreldakse

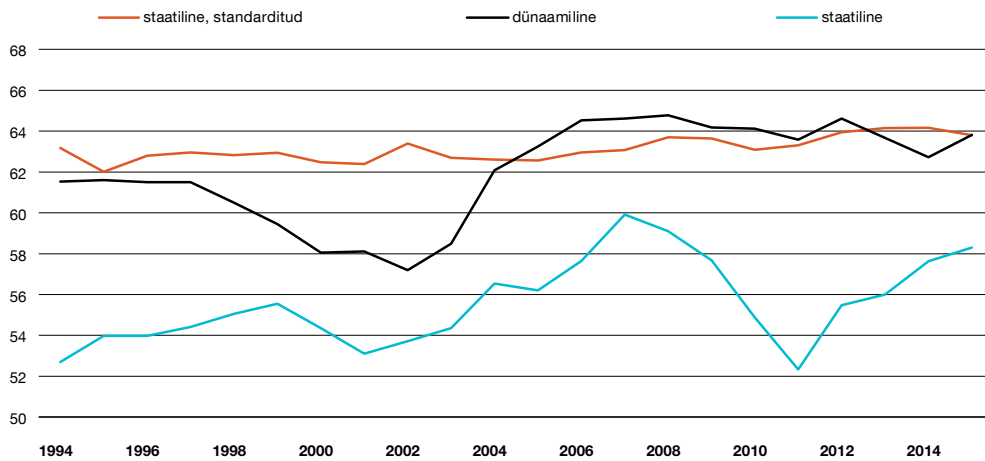
Joonis T2.1. Keskmise efektiivne pensionile mineku iga, naised

Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused

⁴ Taustinfo joonistel ära toodud näitajate täpsem arvutusmetoodika on leitav siin: <http://www.oecd.org/els/emp/39371923.pdf>.

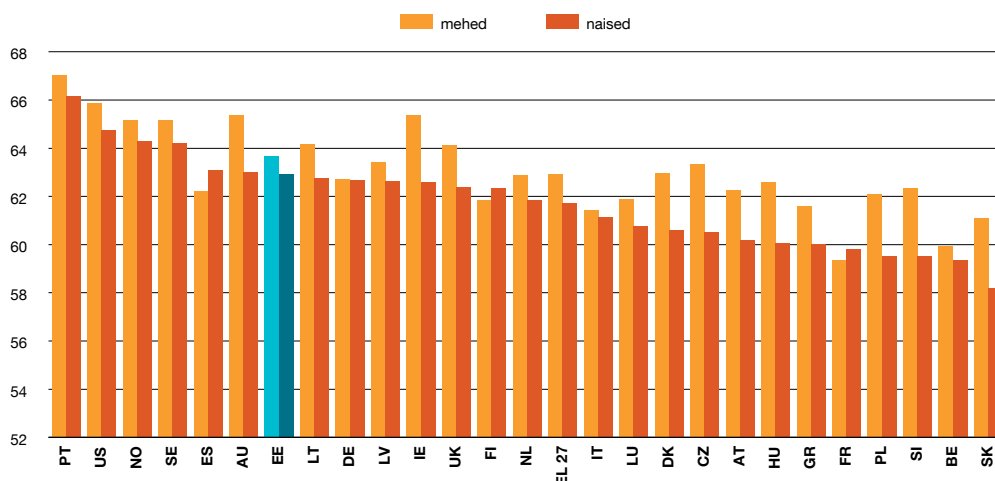
Joonis T2.2. Keskmine efektiivne pensionile mineku iga, mehed

Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused

järjestikuste viieaastase vahemikuga vanuserühmade töajõus osalemise määra samal aastal. Selle eelduse vältimiseks kasutatakse dünaamilist näitajat, milles võrreldakse vanuserühma käitumist sellesama vanuserühma käitumisega viis aastat varem. Praktikas mõjutab aga käitumist majandus tsükkel, mis teeb dünaamilise näitaja staatilisest heitlikumaks.

Joonis T2.3. Keskmine efektiivne pensionile mineku iga, 2014

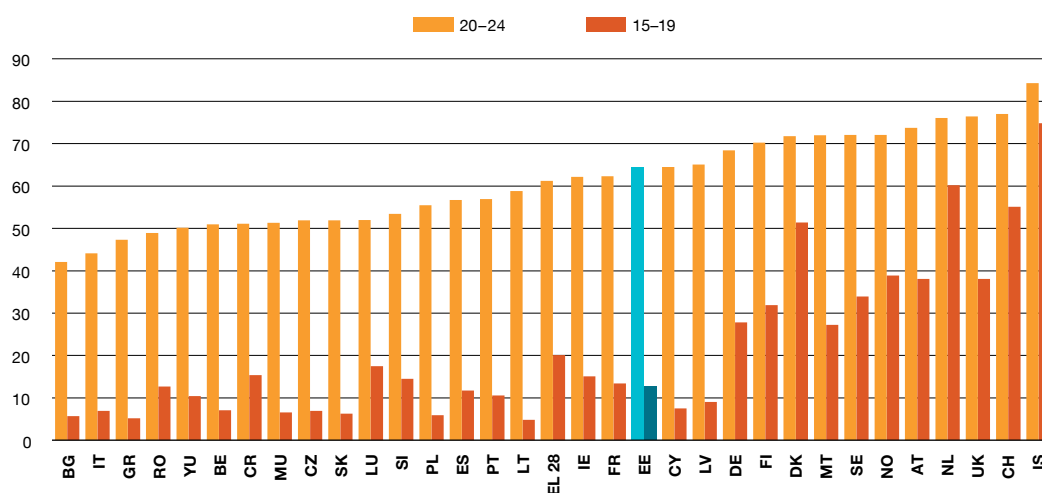

Allikas: OECD

Joonisel T2.3 on keskmine efektiivne pensionile jäämise iga valitud OECD riikides reastatud naiste näitaja järgi. Eestis lahkuvad just naised Euroopa Liidu teiste riikidega võrreldes tööturul suhteliselt hilja ning ka meeste näitaja on Euroopa Liidu keskmisest kõrgem.

Noorte mitteaktiivsuse peapõhjus on õpingud. 2015. aastal oli õpingute tõttu tööturul mitteaktiivsete noorte osakaal vanuserühmas 51%. Vanuserühma sees on märkimisväärsed erinevused: kui 15–19aastastest, kes on valdavalt keskkooliõpilased, osaleb töäjõus alla 10%, siis 20–24aastastest juba ligikaudu pool. Euroopa Liidu teiste riikidega võrreldes on Eestis noorte osalemismäär madal (vt joonis 3), kuid seda seetõttu, et mujal on töötamisena arvesse võetav tööpraktika osa teise taseme haridusest. Näiteks Austrias õpib suur osa noori programmides, mis näevad ette ühe praktikapäeva nädalas⁵, kuigi taolist praktikat või õpipoisina töötamist võib pigem pidada haridussüsteemi osaks kui töötamiseks avatud tööturul. Eestis seevastu on teiste Euroopa Liidu riikidega võrreldes enam levinud see, et kolmanda taseme õpingute kõrvalt käiakse ka täiskohaga tööl.

Joonis 3. Noorte töäjõus osalemise määr

Allikas: Eurostat

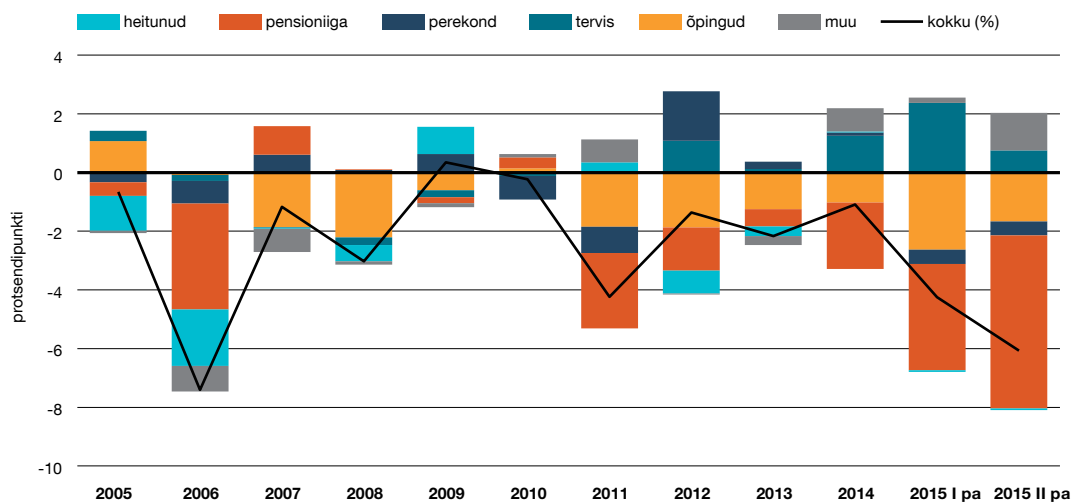
Keskises tööeas ehk 25–49aastastest elanikest osales 2015. aasta teisel poolel töäjõus 88,1%, 0,7 protsendipunkti enam kui aasta varem. Meeste osalemismäär oli 93,8% ehk 11,6 protsendipunkti kõrgem kui naiste oma. Meeste osalus tööturul seejuures suurenes aasta võrdluses 0,3 protsendipunkti, samal ajal kui naiste oma kasvas 1,2 protsendipunkti. Eesti keskmises tööeas inimeste töäjõus osalemise määr on nii naiste kui ka meeste puhul Euroopa Liidu keskmisest kõrgem, kuid võrreldes kõige kõrgema osalemismääraga riikidega on erinevus mitme protsendipunkti suurune. Eriti suur on erinevus just naiste puhul (7–8 protsendipunkti); seda mõjutab asjaolu, et pärast lapse sündi on Eesti naised suhteliselt pikka aega tööturult eemal.

Põhjuste vaates kahanes mitteaktiivsete elanike arv kõige enam just tänu sellele, et pensioniikka jõudmise tõttu tööturult eemal olijate arv vähenes (vt joonis 4). Pensioniea saabumise tõttu mitteaktiivseid elanikke oli 2015. aasta teisel poolel 12,5% vähem kui aasta varem. Ootuspäraselt on koos pensioniea tõusuga suurenenud tervise tõttu tööturult eemal viibijate arv vanemaealiste naiste hulgas. See ei tähenda siiski, et rahvatervis oleks halvemaks muutunud – koos oodatava eluea tõusuga suureneb pidevalt ka tervena elada jäänud aastate arv. Tervise pärast mitteaktiivsete elanike arv kasvab ühelt poolt rahvastiku vananemise tõttu ning teiselt poolt seetõttu, et kõik inimesed ei ole võimelised kuni kõrgema pensioniea saabumiseni töötama.

Töäjõus osalemise määr tõusis 2015. aasta kokkuvõttes nii eestlaste (1,6 protsendipunkti) kui ka mitte-eestlaste hulgas (1 protsendipunkt). Eestlaste osalemismäär oli 70,5% ehk endiselt kõrgem

⁵ Eurostat: statistics explained. „Participation of young people in education and the labour market“, vt <http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/>.

Joonis 4. Panus mitteaktiivsete elanike arvu muutusse põhjuste järgi

Allikad: statistikaamet, Eesti Panga arvutused

kui mitte-eestlaste oma, mis oli 67,1%. Eestlased osalevad tööturul aktiivsemalt tänu naistele: eriti suur, 11 protsendipunkti, oli erinevus 50–74aastaste naiste osalemismääras.

Hõive

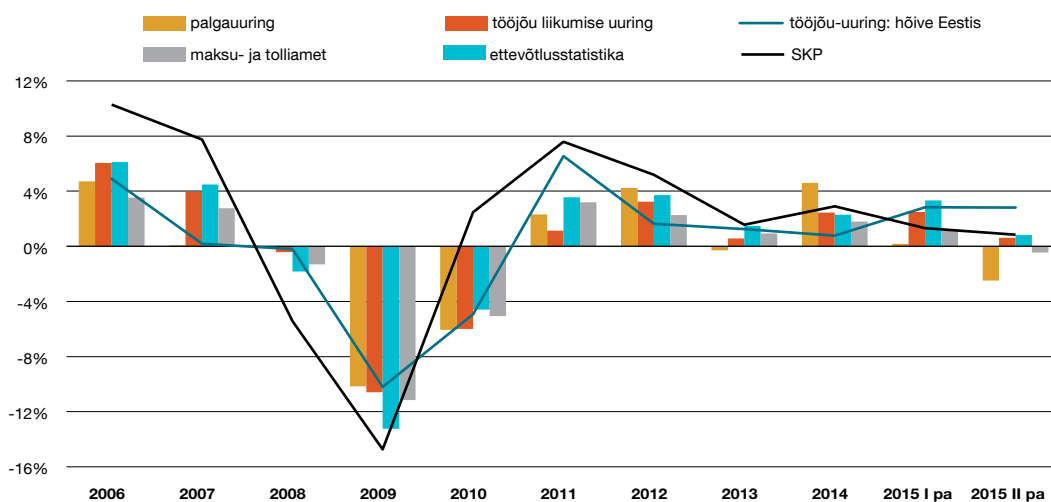
Töjõu-uuringu andmetel hõive kasv 2015. aasta kokkuvõttes hoogustus 2014. aastaga võrreldes. Residendist tootmisüksustes ehk Eestis tegutsevates ettevõtetes ja asutustes suurenes hõive 2015. aasta teisel poolel 2,8% (vt joonis 5). Erinevalt eelmistest aastatest kasvas koguhõive ehk Eesti elanike hõive kiiremini kui hõive residendist tootmisüksustes, sest välismaal töötavate Eesti elanike arv, mis oli alates 2013. aasta teisest poolest järjepidevalt kahanenud, kasvas 2015. aasta teisel poolel 1,4%. Aasta teisel poolel kiirenes hõive aastakasv tänu kolmanda kvartali erandlikult hoogsale kasvule, millele järgnes küll aeglustumine aasta viimases kvartalis.

Hõive kiirenev kasv ei ole kooskõlas nõrga majanduskasvu keskkonnaga ega ettevõtlussektori kahaneva kasumiga. Teised andmeallikad näitavad, et hõive kasv pigem aeglustus või isegi kahanes 2015. aasta teisel poolel (vt joonis 5). Seetõttu võib oletada, et Eesti töjõu-uuringul põhinevaid hinnanguid on mõningase hilinemisega hakanud suurendama see, et registreerimiskohustuse tõttu on töötajad hakanud liikuma varimajandusest deklareeritud hõivesse. Võrreldes ettevõtete andmetel põhinevate hõivehinnangutega peaks töötamise registri mõju töjõu-uuringu tulemustele olema väiksem. Siiski ei pruugi küsitlavad isegi anonüümses uuringus avaldada üksikasju oma mitteametliku töösuhte kohta ning sel juhul suurendab varimajanduse vähenemine ka töjõu-uuringul põhinevat hõivehinnangut. Tõenäoliselt on registri mõju suurim just hooajatööde ajal, aasta teises ja kolmandas kvartalis.

Hõive määr ehk hõivatute osakaal tööealiste elanike hulgas tõusis 15–74aastaste vanuserühmas eelneva aasta 63%lt 2015. aastal 65,2%ni, nii naiste kui ka meeste hulgas ligikaudu 2 protsendipunkti. 20–64aastaste elanike hõive määr, mis on üks Euroopa Komisjoni kasvustrateegia Euroopa 2020 eesmärke, kerkis Eestis 2015. aastal 76,2%ni ja ületas seega eesmärgiks seatud 75%.

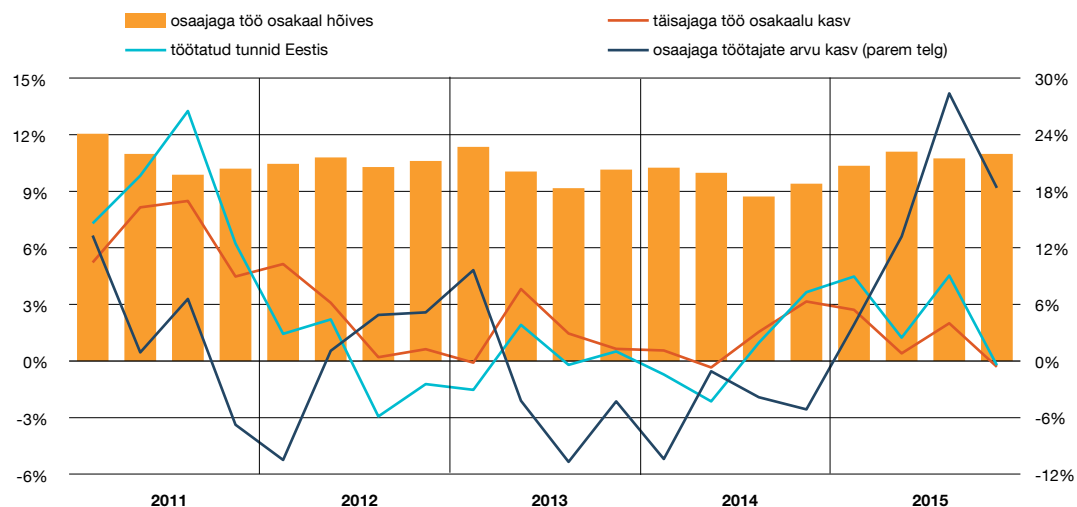
Ligikaudu 11% hõivatutest töötab oma põhitöökohal osalise tööajaga, eriti levinud on osaajaga töötamine noorte ja vanemaealiste hulgas. Osaajaga töötajate arv suurenes 2015. aasta jooksul jõudsalt (vt joonis 6), iseäranis aasta teisel poolel. Samal ajal kasvas täistööajaga hõivatute arv

Joonis 5. Hõive aastakasv eri andmeallikate põhjal ja SKP kasv

Allikad: statistikaamet, maksu- ja tolliamet

Joonis 6. Töötunnid ja hõive töötaja järgi

Allikas: statistikaamet

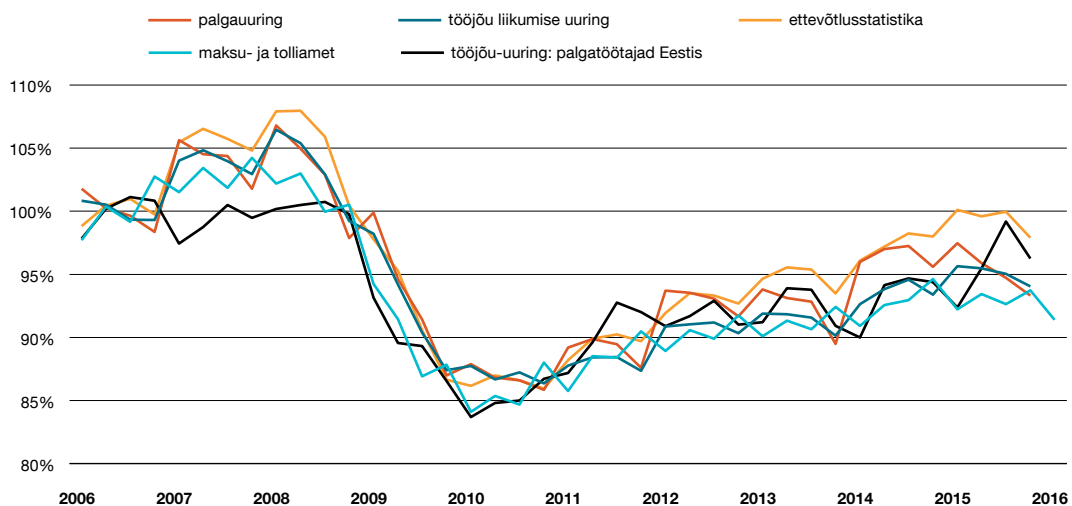
aasta keskmisena 1,2%, teisel poolaastal kõigest 0,9%. Osajajaga töötamise kasv tähendas ühtlasi seda, et töötundide arv suurenes majanduses vähem kui hõive.

Peale töötajate-uuringu annavad töötajate arvu kohta teavet veel ettevõtete kvartaliaruannetel põhinev ettevõtlusstatistika, palgauuring, vabade töökohtade uuring ning maksu- ja tolliameti andmed palgaväljamakse saanute kohta. Need uuringud hõlmavad mõnevõrra erinevaid osi hõivest ning erinev on ka töötajate arvu definitsioon. Kuna need uuringud põhinevad ettevõtete ja asutuste andmetel, ei hõlma need varimajanduses töötajaid ega üksikisikust ettevõtjaid, vaid ainult palgatöötajaid. Palgauuringus on töötajate arv taandatud täistööajale ning maksu- ja tolliameti andmed

ei sisalda töötajaid, kes ei saanud jooksval perioodil palka, sest olid näiteks puhkusel. Vabade töökohtade uuringus on töötajate arvu lähend täidetud töökohtade arv. Ettevõtlusstatistika ei sisalda avalikku sektorit, finantssektorit ega FIEsid.

Joonisel 7 on ära toodud hõiveindeks eri allikate põhjal, kus 100% on 2005. aasta keskmine. Buumi ajal ehk aastatel 2007–2008 täistööajale taandatud hõive suurenes, sest töötundide arv töötaja kohta kasvas. Samuti kasvas hõive ettevõtlussektoris kogu majanduse näitajast kiiremini. Pärast kriisi taastus hõive kõige järsemalt aga Eesti tööjõu-uuringu järgi ning erinevus maksu- ja tolliameti ning tööjõu-uuringu andmete vahel suurenes. 2015. aasta lõpuks oli Eestis töötavate palgatöötajate arv suurenenud viie aastaga 11%, kuid keskmine palgaväljamakse saajate arv oli maksu- ja tolliameti andmetel kasvanud vaid 6,5%. Ühest selgitust sellele on raske leida, kuid erinevusi võib sisse tuua näiteks inimeste muutunud käitumine puhkuste väljavõtmisel ning varimajandus. Allpool kasutatakse suuremate tegevusalade hõive arengu analüüsimiseks alternatiivseid andmeallikaid, kõrvutades neid tööjõu-uuringu põhjal saadud näitajaga, mis on tihti üsna heitlik.

Joonis 7. Hõive eri allikate järgi, 2006 = 100%

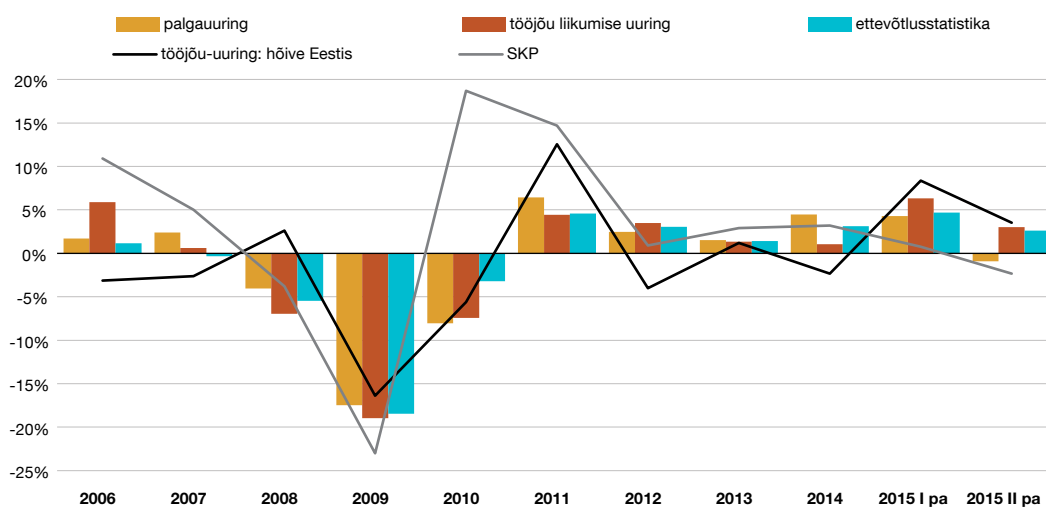

Allikad: statistikaamet, maksu- ja tolliamet

Tegevusalade järgi kiirenes hõive kasv töötlevas tööstuses 2015. aastal kõigi uuringute andmetel (vt joonis 8). Tööjõu-uuringu hinnangul kasvas töötajate arv aasta võrdluses 5,9% ja ulatus 2015. aastal u 118 000 inimeseni. Hõive kasvas sellest hoolimata, et tegevusala reaalne lisandväärtus 2015. aastal kahanes. Tõenäoliselt mängib siin rolli see, et lisandväärtuse kahanemine ei olnud laiapõhjaline, vaid puudutas peamiselt põlevkivisektoriga seotud tööstusharusid ning arvutite ja elektroonika-, optika- ja elektriseadmete tootmise valdkonda. Nendes kolmes harus töötas 2015. aastal ettevõtlusstatistika järgi ligikaudu 11% töötlevas tööstuses hõivatutest ja nende arv vähenes 1,5%. Koondamine VKGs ja teised koondamised Ida-Virumaal, millest 2015. aasta sügisel teatati, 2015. aasta hõive näitajaid veel ei mõjutanud. Need sündmused kajastuvad hõivestatistikas alles 2016. aasta keskel.

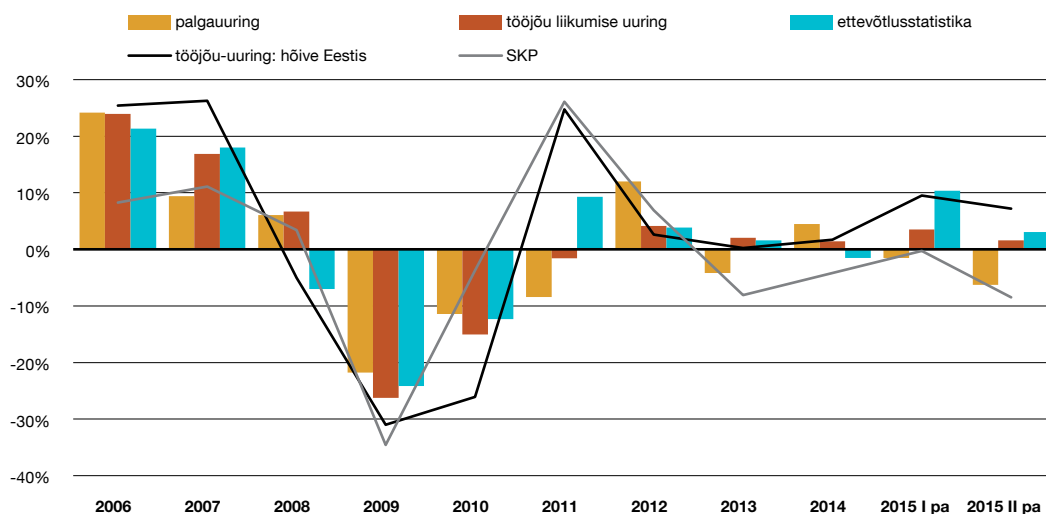
Ehituses töötas Eestis 2015. aastal keskmiselt 51 900 inimest, lisaks töötas veel ligikaudu 10 000 Eesti alalist elanikku mõne välisriigi ehitussektoris. Võrreldes 2014. aastaga suurenes hõive ehituses 8,1% ja märkimisväärset hõive kasvu näitas enamik uuringutest (vt joonis 9). Nagu ka töötleva tööstuse puhul, vähenes ehitussektori reaalne lisandväärtus 2015. aastal, mis viitab sellele, et tegelikkuses oli hõive kasvu hinnangu taga tõenäoliselt töötamise registri ja muude maksupoliitika meetmete mõjul kahanev varimajanduse osakaal. Ehitussektori arengut pidurdab peamiselt vähene aktiivsus rajatistesse

Joonis 8. Hõive aastakasv töötlevas tööstuses eri andmeallikate põhjal ja SKP kasv

Allikas: statistikaamet

Joonis 9. Hõive aastakasv ehituses eri andmeallikate põhjal ja SKP kasv

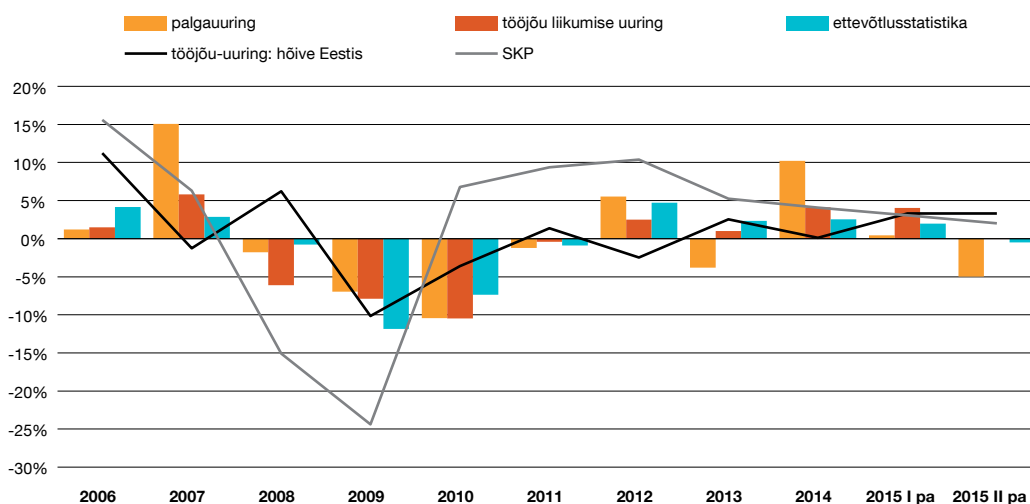

Allikas: statistikaamet

investeermisel, mida ei suuda korvata kasv hoonete ehitamise valdkonnas. Aktiivsem palkade deklareerimine ja tõhusam kontroll tähendavad aga seda, et varem vähemalt osaliselt varimajanduses tegutsenud ettevõtete jaoks kasvab reaalne maksukoormus tublisti. Seda võib olla raske teenuse hinda üle kanda ning maksumeetmed võivad kokkuvõttes sellised ettevõtted konkurentsivõimeks muuta ja turult välja tõrjuda.

Hulgi- ja jaekaubanduses kiirenes töajõu-uuringu andmete kohaselt hõive kasv 2015. aastal 3%ni (vt joonis 10). Kuivõrd kõik teised uuringud näitasid hõive suurenemist juba 2014. aastal, siis võis 2015. aasta töajõu-uuringu hinnangut siingi mõjutada töötamise registri hilinenud mõju. Teisest

Joonis 10. Hõive aastakasv hulgi- ja jaekaubanduses eri andmeallikate põhjal ja SKP kasv

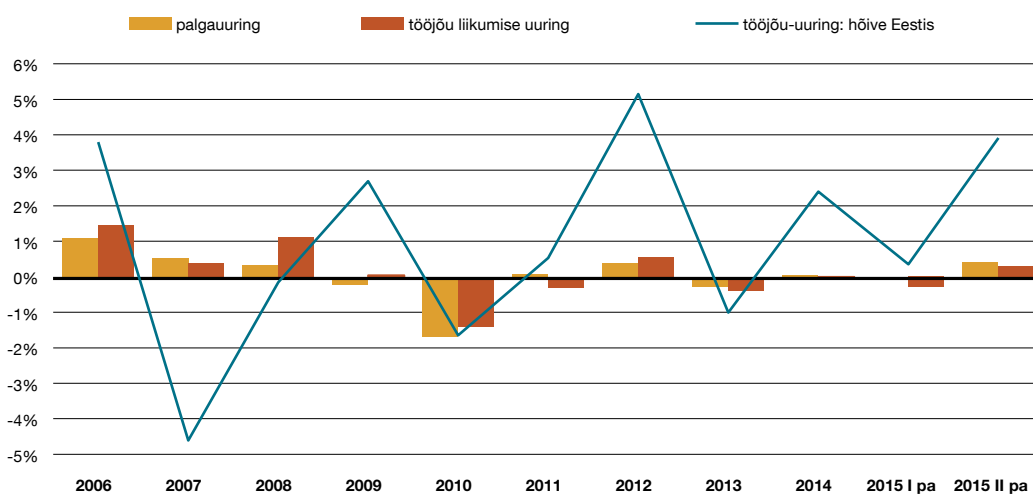

Allikas: statistikaamet

küljest on kaubanduse reaalne lisandväärtus tänu kodumajapidamiste kasutatava tulu kasvule ja tugevale kindlustundele järjepidevalt suurenenud, mistõttu on ka tegevuse laienemine ja töajõu juurdevärbamine usutav areng.

Avaliku sektori hõive alla on joonisel 11 arvestatud avalik haldus ja sotsiaalkindlustus, tervishoid ja haridus. Nendel tegevusaladel töötas 2015. aastal 142 000 inimest, kes moodustasid koguhõivest 23%. Palgauuringu ja töajõu liikumise uuringu järgi on hõive avalikus sektoris püsinud alates 2010. aastast samal tasemel. 2014. ja 2015. aasta puhul tuleb arvestada, et kuigi täistööajale taandatud hõive ja töökohtade arv püsisid stabiilsed, võis siiski suureneda osaajaga töötajate arv, mis mõjutab töajõu-uuringu hinnangut.

Joonis 11. Hõive aastakasv avalikus halduses, tervishoius ja hariduses eri andmeallikate põhjal

Allikas: statistikaamet

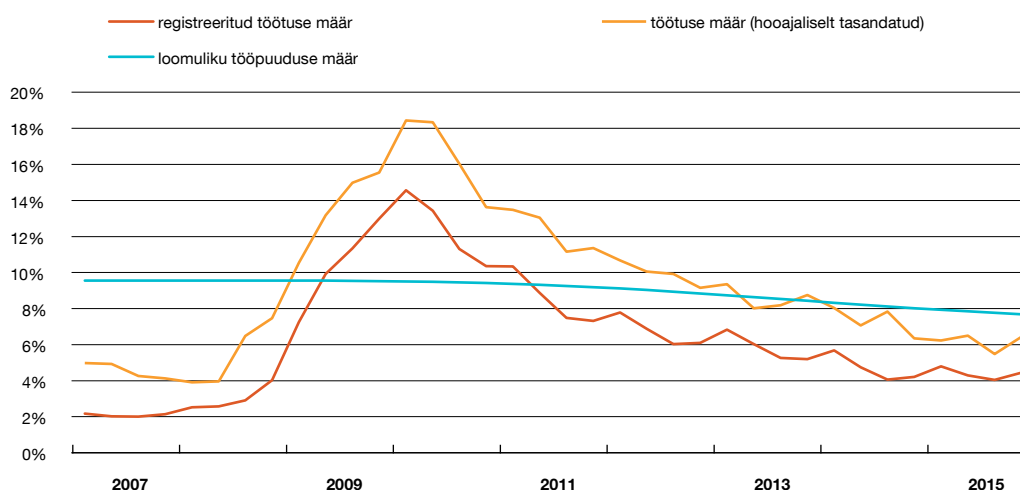

Hõive kohta hariduses annab ülevaate haridus- ja teadusministeeriumi andmebaas, kust selgub, et 2012.–2015. aastal kasvas ametikohtade arv koolieelsetes lasteasutustes, üldhariduskoolides ja kutsekoolides 0,7–0,8% aastas. Kõrghariduses seevastu on õppejõudude ametikohtade arv vähenenud, mis oli üliõpilaste arvu kahanemist arvesse võttes oodatav areng. Eelseisvatel aastatel hakkavad avaliku sektori hõivet tõenäoliselt suuresti mõjutama haldusreformi raames hoogustunud kohalike omavalitsuste liitumine ning selle mõju avalikke teenuseid pakkuvate asutuste, näiteks koolide võrgule. Samuti hakatakse juba 2016. aasta jooksul ellu viima valitsuse otsust vähendada valitsemissektori töötajate arvu 750 inimese võrra.

Tööpuudus

Tänu hõive kasvule kahanes 2015. aasta kokkuvõttes tööpuudus 6,2%ni (eelneval aastal 7,4%). Aasta kestel oli tööpuudus kolmandas kvartalis erakordselt väike, 5,8%, kuid neljandas kvartalis kerkis töötuse määr 6,4%ni, mis oli hooajalisi tegureid arvesse võttes aasta kõige kõrgem tase (vt joonis 12). Töötute arv kahanes 2015. aasta teisel poolel eelneva aastaga võrreldes 14,5%; seejuures oli töötute arv kolmandas kvartalis 29% väiksem ja neljandas kvartalis 2,8% suurem kui aasta varem. Töötute arv ulatus poolaasta keskmisena 40 000 inimeseni.

Joonis 12. Tööpuudus

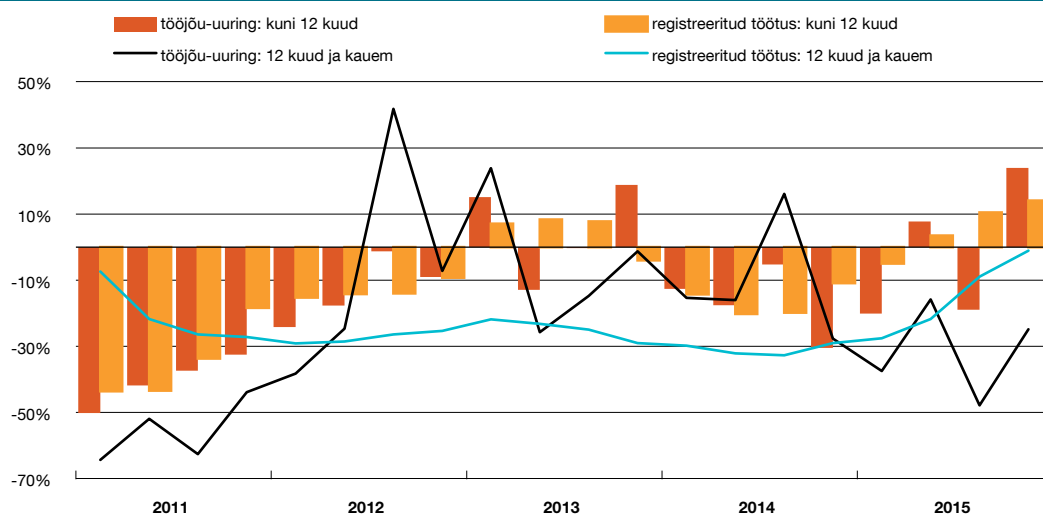

Allikad: statistikaamet, töötukassa, Eesti Pank

Kui varem vähenes tööpuudus nii lühikest kui ka pikka aega töötute arvelt, siis 2015. aasta teisel poolel kahanes vaid pikaajaliste töötute arv, lühiajaliste töötute oma jäi eelneva aasta tasemele. Sealjuures oli neljandas kvartalis lühiajalisi töötuid 23% rohkem kui eelneval aastal ja pikaajalisi töötuid veerandi võrra vähem. Aasta viimaseks kvartaliks kahanes pikaajaliste töötute osakaal 31%ni – see tase oli ligikaudu 10 protsendipunkti madalam kui aasta varem. Töötukassa andmed näitavad samuti, et 2015. aasta teisel poolel lühiajaline töötus suurenes, samal ajal kui pikaajaliste töötute arv aasta võrdluses veel kahaneb, kuigi aeglustub tempos (vt joonis 13). Osaliselt seletab üle aasta töötä olnud elanike arvu kahanemist see, et töötuks jääjate arv vähenes 2013.–2014. aastal.

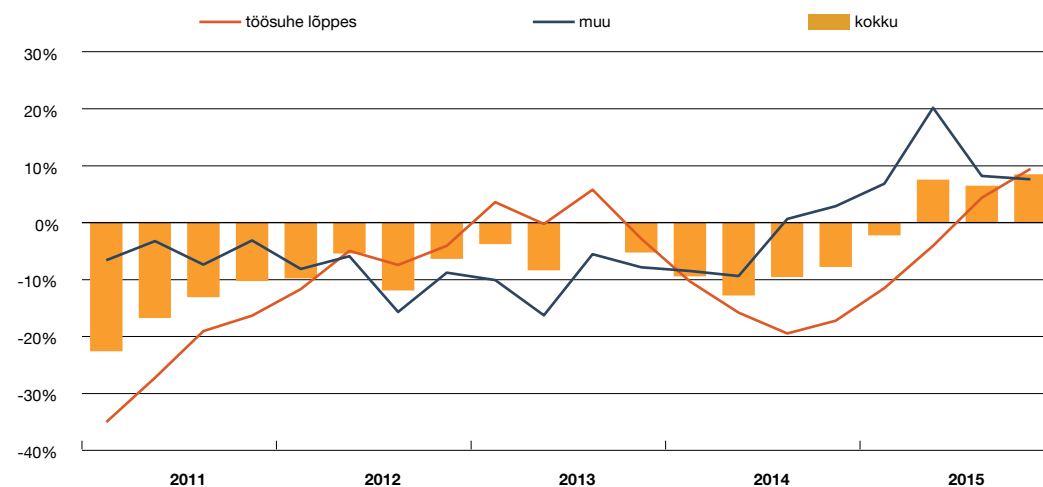
Registreeritud töötute arv kasvas töötukassa andmete kohaselt 2015. aasta teisel poolel aasta võrdluses 3,4% ning oli neljandas kvartalis 6,8% suurem kui aasta varem. 2016. aasta alguses registreeritud töötuse kasv mõnevõrra pidurdus. Registreeritud töötuse kasvu üks põhjus oli aasta võrdluses suurem hulk inimesi, kes registreerisid end esimest korda töötuks (vt joonis 14). Juba

Joonis 13. Töötute arvu muutus töötuse kestuse järgi

Allikad: statistikaamet, töötukassa, Eesti Pank

Joonis 14. Uued registreeritud töötud eelneva tegevuse järgi, aastakasv

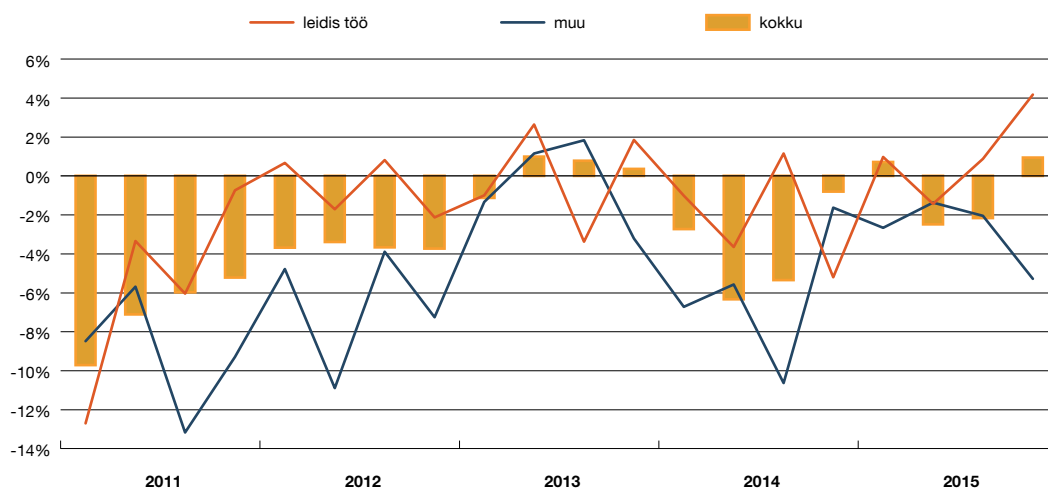

Allikad: töötukassa, Eesti Pank

2014. aasta keskpäigast alates hakkas suurenema uute registreeritud töötute arv, kellel ei olnud hiljuti lõppenud töösuhet. Alates 2015. aasta keskelt hakkas aasta võrdluses suurenema ka nende inimeste arv, kes võtsid end töötuna arvele pärast töösuhete lõppu.

Registreeritud töötusest lahkumine 2015. aasta teisel poolel kokkuvõttes vähenes (vt joonis 15). Samal ajal hakkas taas kasvama nende registreeritud töötusest lahkujate arv, kellel õnnestus leida töö. Muul põhjusel registrist kustutatud inimeste arv on peale üürikest tõusu 2013. aastal juba üle kahe aasta kahanenud. Nende hulgas on näiteks pensionile siirdunud elanikud ning inimesed, kes on registrist kustutatud omal vabal tahtel või seetõttu, et nad jätsid vastavad tingimused täitmata.

Joonis 15. Registreeritud töötusest väljumine põhjuse järgi, aastakasv

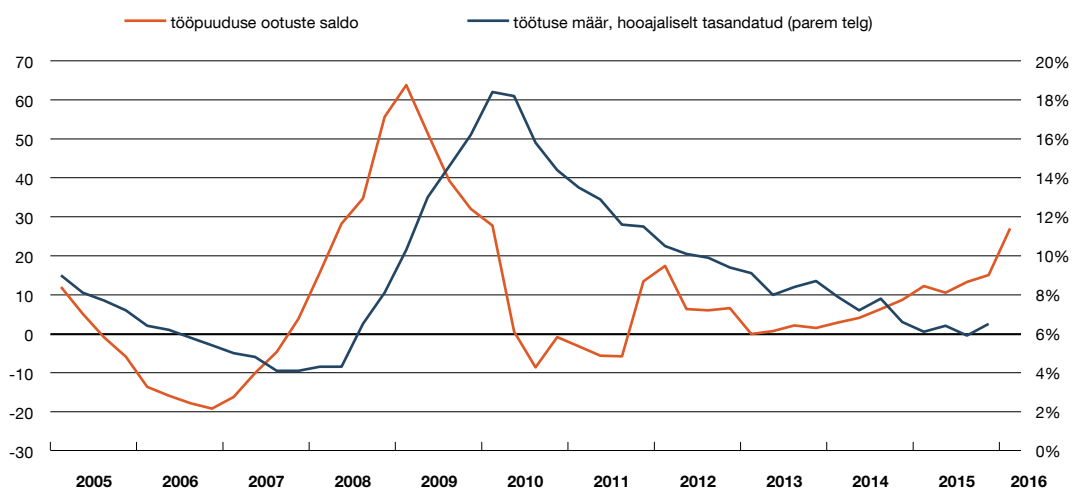

Allikad: töötukassa, Eesti Pank

Iseenesest on hea märk see, et töötutel on motivatsiooni jääda registrisse ning saada nõnda tööotsingutel tuge, ning mitte väljuda tööturult.

Kodumajapidamiste ootused tööpuuduse suhtes on viimaste aastate jooksul muutunud üha pessimistlikumaks. Järgneva aasta jooksul tööpuuduse kasvu ja töötuse määra langust ootavate majapidamiste osakaalu saldo suurenes järsult 2016. aasta veebruaris (vt joonis 16). Tõenäoliselt mõjutasid ootusi eesootavad suured koondamised, mis said avalikkuses palju tähelepanu. Majanduskriisi eel ehk 2007. aastal osutus tööpuuduse ootuste saldo tööpuuduse arengu heaks ennaknäitajaks, kuid näiteks enne 2012. aasta Euroopa valitsuste võlakriisi suurenenud ebakindlusele töötuse kasvu ei järgnenud.

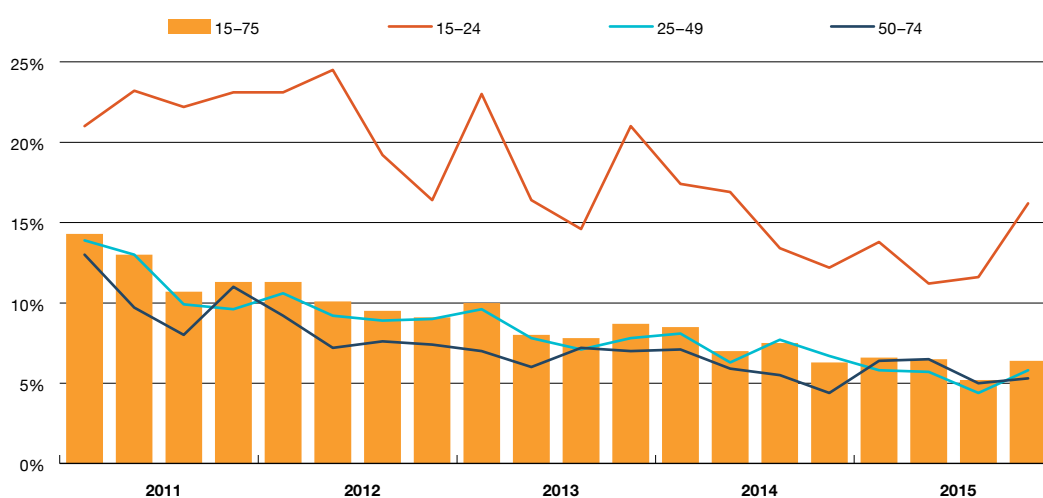
Joonis 16. Kodumajapidamiste ootused töötuse arengu suhtes ja töötuse määr

Allikad: statistikaamet, konjunktuuriinstituut

Noorte, 15–24aastaste töötuse määr langes 2015. aastal ligi 2 protsendipunkti, 13,1%ni. Aasta jooksul oli see näitaja kõikumine ning tõusis neljandas kvartalis mitu protsendipunkti (vt joonis 17). Selle taga võib olla ühelt poolt noorte tööpuuduse tundlikkus majandusolukorra muutuste suhtes, kuid teisalt ka väikese valimimahuga seotud statistilised kõikumised. Noori, kes ei õpi ega tööta (ingl *not in education, employment or training*, NEET), peetakse riskirühmaks, sest madal haridustase ja töökogemuse puudumine raskendavad märgatavalt esimese töökoha leidmist. Selliseid noori oli Eestis 12,5% 15–29aastaste vanuserühmast ning aasta võrdluses nende osakaal kahanes (eelneval aastal 13,8%).

Joonis 17. Töötuse määr vanuserühmade kaupa

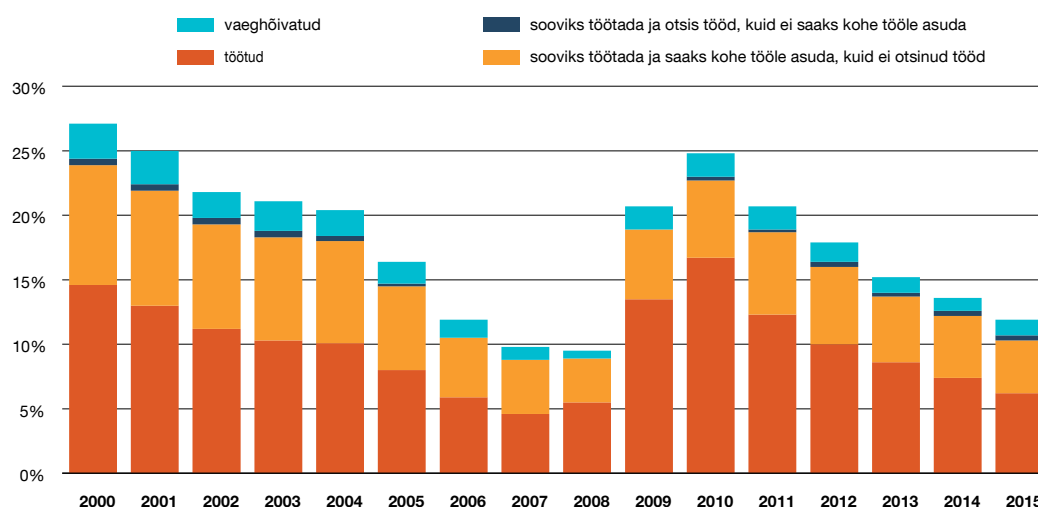
Allikas: statistikaamet

Keskmesises tööeas ehk 25–49aastaste töötuse määr langes 2015. aastal aasta võrdluses 1,8 protsendipunkti, 5,4%ni. Meeste tööpuudus oli seejuures 5,2%, 0,5 protsendipunkti suurem kui naiste oma. Vanemas tööeas ehk 50–74aastaste töötuse määr jäi 5,7%ga ligikaudu sama kõrgeks kui aasta varem.

Peale töötute võib vaba tööjõu ressursiks pidada ka neid inimesi, kes ei vasta korraga kõigile töötuse kriteeriumitele – aktiivne töötamine, töökoha puudumine ja valmisolek tööle hakata –, vaid ainult mõnele neist. Sellised inimesed, v.a vaeghõivatud, arvestatakse mitteaktiivsete elanike hulka ja neid on rohkelt eriti vanemates vanuserühmades. Joonisel 18 on näha, et selliseid inimesi on kokku ligikaudu sama palju kui töötuid ning suure osa neist moodustavad inimesed, kes küll sooviksid ja saaksid töötada, kuid ei otsi aktiivselt tööd. Nemad on see sihtrühm, kellele tuleks kasuks, kui nad saaksid tööotsingute alustamisel tuge, näiteks nõustamisteenust.

Rahvuste lõikes langes 2015. aastal töötuse määr mitte-eestlaste hulgas 10,3%lt 8%ni ning eestlaste hulgas 6%lt 5,3%ni. Eestlaste töötuse määr oli seega endistviisi märksa madalam kui mitte-eestlaste oma, kuid erinevus nende vahel kahanes. Ida-Virumaa töötuse määr langes samal ajal 2,7 protsendipunkti, 11%ni – enam kui ülejäänud piirkondades keskmiselt. Ettevaates on paraku tõenäoline, et keemia- ja põlevkivitööstuses toimunud koondamised hakkavad mõjutama peamiselt Ida-Virumaa töötuse määra. Registreeritud töötus pöördus Ida-Virumaal juba 2015. aasta lõpus kasvule.

Joonis 18. Töötuse lisanäitajad, protsenti tööjõust

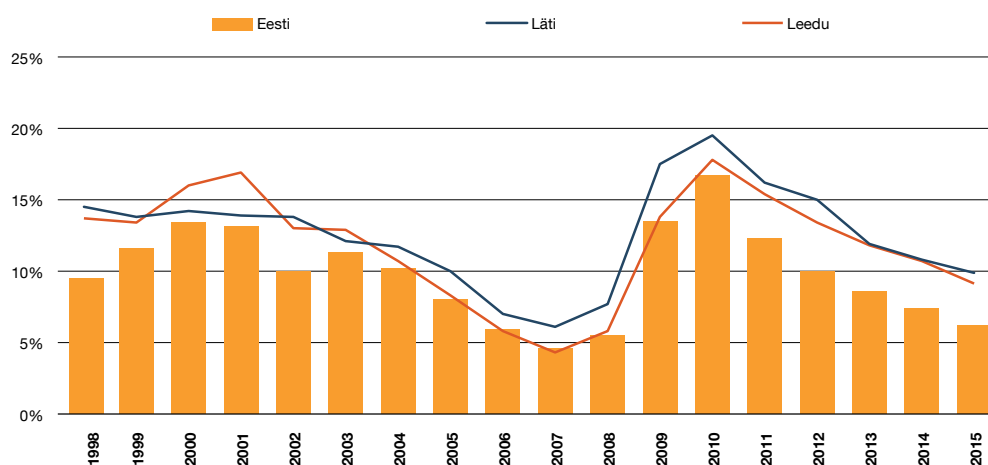

Allikas: statistikaamet

Taustinfo 3. Miks on Eestis tööpuudus väiksem kui Lätis ja Leedus?

Kuigi Eesti, Läti ja Leedu on väikese avatud majandusega riigid, mis asuvad üksteise lähedal ning jagavad sarnast ajalugu, tundub ometi, et nende tööturgude toimimises on olulisi erinevusi. Eesti tööpuudus on alates 1990. aastatest olnud mõne protsendipunkti jagu väiksem kui Lätis ja alates majanduskriisist on see olnud ka Leedu omast väiksem. Pärast kriisi kasvas tööpuuduse erinevus nõnda, et 2015. aastaks oli vahe Lätiga 3,5 protsendipunkti ja Leeduga 3 protsendipunkti. Järgnevas uuritakse nende erinevuste tagamaid.

Joonis T3.1. Tööpuudus Balti riikides

Allikas: statistikaamet, Eurostat

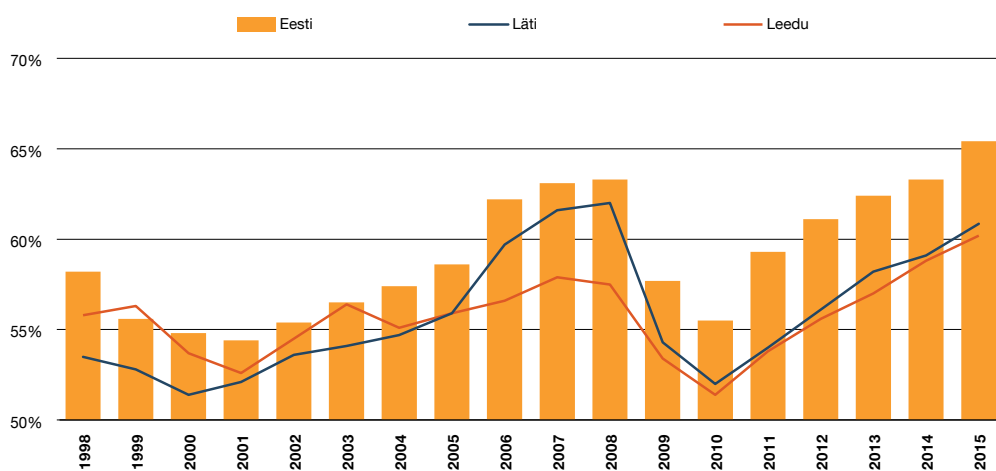
Tööpuuduse erinevused Balti riikides ei tulene ühest kindlast vanuserühmast. Erinevused on suurimad noorte puhul, kuid Eestis oli tööpuudus võrreldes kahe teise Balti riigiga 2015. aastal siiski kõigis vanuserühmades laiapõhjaselt väiksem. Erinevust ei põhjusta ka rahvastiku vanusestruktuur: kui Lätis ja Leedus oleks samasugune struktuur nagu Eestis, siis oleks seal tööpuudus pigem suurem. Küll aga on Läti ja Leedu maapiirkondades tööpuuduse määr kõrgem kui suuremates linnades, Eestis see nii ei ole. Eriti suur erinevus linna ja maa vahel valitseb Leedus. Kui Vilniuses oli 2014. aastal tööpuuduse määr 7%, siis maapiirkondades oli see 14%.

Mõnes riigis võib töötuse määr kunstlikult kõrgeks tõsta helde sotsiaalkindlustussüsteem, mis motiveerib mitteaktiivseid inimesi, kes tegelikult tööd leida ei soovi, toetuse nimel end töötuna arvele võtma. Sellega kaasneks aga lisaks kõrgele tööpuuduse määrale ka silmatorkavalt suur töäjõus osalemine. Osutub aga, et hoopis Eestis on töäjõus osalemise määr kõrgem kui Lätis ja Leedus, mitte vastupidi. See tähendab omakorda, et kui Lätis ja Leedus osaleks sama hõivatute arvu juures töäjõus sama suur protsent tööealistest elanikest nagu Eestis, siis oleks erinevus töötuse määras veelgi suurem. Eestis on osalemismäär kõrgem eelkõige tänu sellele, et vanemaealised inimesed osalevad töäjõus märksa rohkem, 25–35aastaste seas on osalemismäär Eestis aga madalam kui Lätis ja Leedus. Nii on ka taustinfos 2 käsitletud standarditud oodatav pensionile mineku iga Eestis ligi aasta kõrgem kui Lätis-Leedus. Seda võib osaliselt seletada tervis – Eestis on 40aastaselt oodatav eluiga 2–3 aastat kõrgem kui Lätis ja Leedus.

Et kõrgem tööpuuduse määr ei tulene suuremast osalemisaktiivsusest, tuleb selle põhjuseid otsida töäjõu nõudluse poolelt. 2015. aastal oli Eestis hõivatute osakaal 15–74aastaste seas 65,4%, Lätis 60,9% ja Leedus 60,2%. Hõive määr erinevus võrreldes Lätiga suurenes kriisi ajal, kui Läti hõive määr langes rohkem kui Eesti oma. Leeduga võrreldes suurenes vahe juba majandusbuumi aastatel, kui Leedu hõive kasv jäi Eesti ja Läti oma varju. Kriisist taastumise käigus, 2010.–2015. aastal suurenes Eesti tööhõive 1 protsendipunkti võrra enam kui naabritel (Eestis 9,9, Lätis 8,9 ja Leedus 8,8 protsendipunkti).

Osutub, et 2015. aastal andis Eesti koguhõive määrast 1,8 protsendipunkti pendelränne. Läti puhul panustas pendelränne 0,6 protsendipunkti, ent Leedu puhul statistika seda ei

Joonis T3.2. Hõive määr Balti riikides

Allikas: statistikaamet, Eurostat

näita. Kodumaise hõive struktuuris olid kõige suuremad erinevused järgmiste tegevusalade hõives: töötlev tööstus (Eestis oli tööealistest hõivatud 4% rohkem kui Lätis ja 3% rohkem kui Leedus), põllumajandus (Eestis 2,3% vähem kui Lätis ja 3% vähem kui Leedus) ja avalik sektor (Eestis 2,7% rohkem kui Lätis ja 0,9% rohkem kui Leedus). Täpsemalt oli Eestis rohkem hõivatuid elektroonika- ja põlevkivisektoris.

Nõudlust tööjõu järele võib mõjutada tööhõive kaitse seaduste rangus, sest mida range-
mad need on, seda suuremad on tööandjate oodatavad kulud töökoha loomisel. Eesti on ainuke Balti riik, kus tööhõive kaitset lõdvendati märkimisväärselt 2009. aasta töölepingu seadusega. Ka tähtajatute töölepingute puhul on tööhõive kaitse tase OECD indeksi⁶ järgi Eestis madalam kui Lätis ja Leedus. Näiteks koondamise korral on Eestis tööandjal kohustus maksta hüvitist ühe kuu palga ulatuses ning maksimaalne etteteatamistähtaeg on 90 päeva. Leedus on koondamishüvitise maksimaalne summa 20aastase staaži korral kuue kuu palk ning etteteatamistähtaeg maksimaalselt neli kuud⁷. Lätis tuleb 20aastase staažiga koonda-
tule maksta hüvitiseks nelja kuu palk⁸. Nii Läti kui ka Leedu puhul on tööhõivekaitse *de jure* jäik, kuid *de facto* on tööturg siiski paindlik⁹; samas võivad investorite otsuseid mõjutada ka ametlikud reeglid.

Rahvusvahelised institutsioonid, näiteks Euroopa Komisjon ja IMF, aga ka Balti riikide kesk-
pangad¹⁰ on oma analüüsidest leidnud, et kõigis kolmes Balti riigis on tööpuudus valdavalt struktuurse iseloomuga. See tähendab, et töötute oskused, kvalifikatsioon ja asukoht ei vasta paljuski tööturu nõudmistele. Sellele viitavad väga suured erinevused töötuse määras haridustaseme järgi. Kolmanda taseme hariduse ehk kõrgharidusega inimeste töötuse määr on kõigis kolmes Balti riigis madal (Eestis 3,9%, Lätis 4,9% ja Leedus 3,7%). Teise taseme haridusega inimeste töötuse määr on aga sellest Eestis 1,8, Lätis 2,2 ja Leedus 3,2 korda kõrgem. Alla keskharidusega inimeste puhul on erinevused veelgi suuremad. Lätis ja Leedus võib Eestiga võrreldes olulisemat rolli mängida põllumajanduse suurem osakaal hõives ja selle järjepidev vähenemine, mis tõenäoliselt suurendab maapiirkondade struktuurset töö-
puudust, eriti kui regionaalne mobiilsus pole suur.

Viimaks võib struktuurset tööpuudust mõningal määral suurendada väljaränne, kui välja rän-
davad valdavalt noored inimesed, kellel on tänapäevane haridus ja kes leiaksid tööd ka kodumaal. Viimase kümne aasta jooksul on Lätist ja Leedust lahkunud märksa suurem osa tööealisi (u 14%) kui Eestist (u 3%).

⁶ OECD arvutab arenenud riikide tööhõive kaitse (ingl *employment protection legislation*, EPL) indekseid, mis koosnevad kolmest alamindeksist: töötajate kaitse koondamise korral, erinõuded kollektiivsete koondamiste korral, tähtjaliste töölepingutega seotud reeglid.

⁷ http://www.ilo.org/ifpdial/information-resources/national-labour-law-profiles/WCMS_158913/lang--en/index.htm

⁸ <http://www.oecd.org/els/emp/Latvia.pdf>

⁹ <https://www.makroekonomika.lv/employment-protection-latvia-rigid-de-jure-flexible-de-facto>; <http://ftp.iza.org/dp1147.pdf>

¹⁰ https://www.bank.lv/images/stories/pielikumi/publikacijas/dp_2_2015_en.pdf

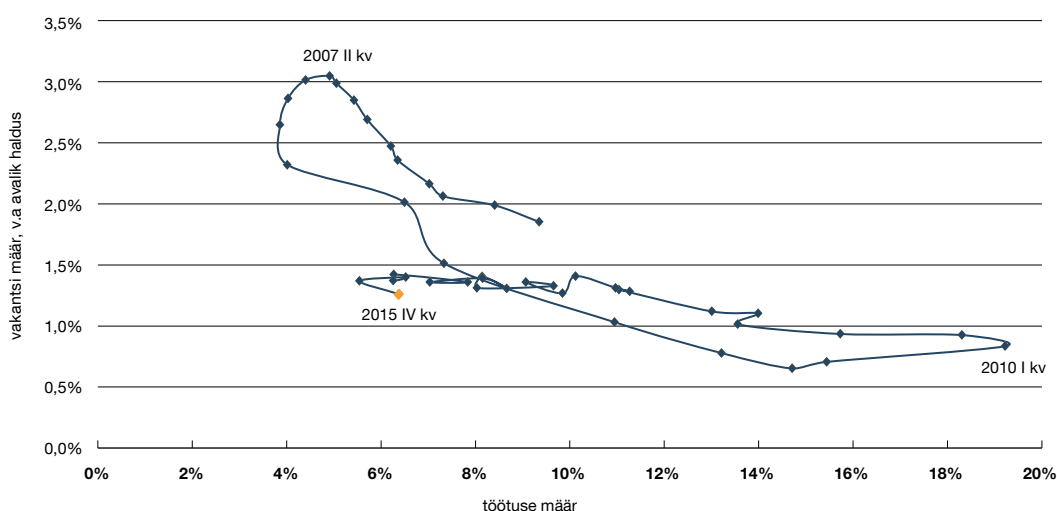
Vabad töökohad

Vabade ametikohtade arv kahanes 2015. aasta teisel poolel ametikohtade ja tööjõu liikumise uu-
ringu järgi 2,1%. Kahanemine tuli ilmsiks aasta viimases kvartalis, kui aasta võrdluses oli 8,5% ehk
kokku 6615 võrra vähem vabu töökohti. Vabade töökohtade arvu vähenemine neljandas kvartalis
oli üsna laiapõhjaline. Vakantsi määr¹¹ oli 2015. aasta teisel poolel 1,42%, 0,04 protsendipunkti

¹¹ Vakantsi määr on vabade töökohtade suhe täidetud ja täitmata töökohtade koguarvu.

madalam kui aasta varem. Neljandas kvartalis alanes vakantsi määr aastaga 0,1 protsendipunkti. Hooajalisi tegureid arvesse võttes langes vakantsi määr (v.a avalik sektor) juba teist kvartalit järjest. Kuigi muutus pole suur ja võib osutada juhuslikuks, tähendab alanev vakantsi määr, et värbamisaktiivsus väheneb ning koos suureneva tööpuudusega kahaneb hõive. Seda illustreerib ka vakantsi ja tööpuuduse määra vahelist seost kirjeldav Beveridge'i kõver, mis tegi 2015. aasta lõpus tagasi-pöörde (vt joonis 19).

Joonis 19. Beveridge'i kõver, hooajaliselt tasandatud

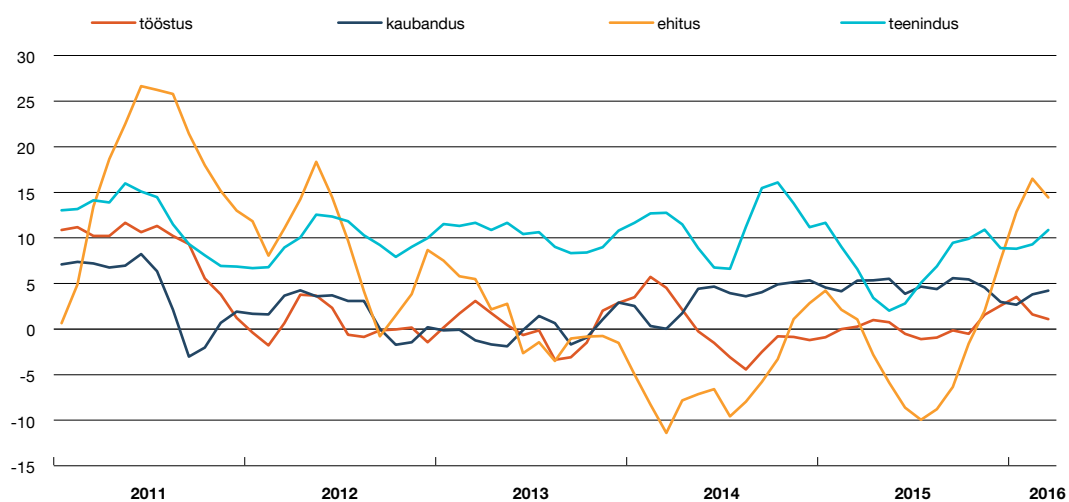
Allikad: statistikaamet, Eesti Pank

Vabade ametikohtade arv kahanes töötlevas tööstuses, kus vabu töökohti oli 1210 (polaasta keskmisena 18%), ehituses ning veonduses ja laonduses. Avalikus sektoris, finantsvaldkonnas ja kindlustuses, info ja side tegevusalal ning majutuses ja toitlustuses vabade ametikohtade arv aga kasvas. Kõige kõrgem oli vakantsi määr 2015. aasta teisel poolel finantssektoris ning info ja side tegevusalal, kuid ka nendes valdkondades ei ole see veel jõudnud kriisieelsele tasemele.

Kaudselt peaks ettevõtete plaane tööjõudu värvata kirjeldama hõive ootuste indeks konjunktuuri-instituudi korraldatavas uuringus. See näitab hõive suurenemist ootavate ettevõtete ja selle kahane-mist ootavate ettevõtete osakaalu saldot. Kuigi näitaja on üsnagi heitlik, on vastukaaluks vakantside kahanemisele ehitusettevõttes 2015. aasta teisel poolel ja 2016. aasta alguses hõive arengu suh-tes optimistlikumaks muutunud (vt joonis 20). Kaubanduses ja teeninduses on hõive suurenemist ootajate osakaal ületanud alates 2014. aastast kahanemist ootajate osakaalu, ning tööstuses on märgata väikest trendi paranemise suunas.

Joonis 20. Hõive ootuste saldo eri sektorites (hooajaliselt tasandatud, kolme kuu libisev keskmine)

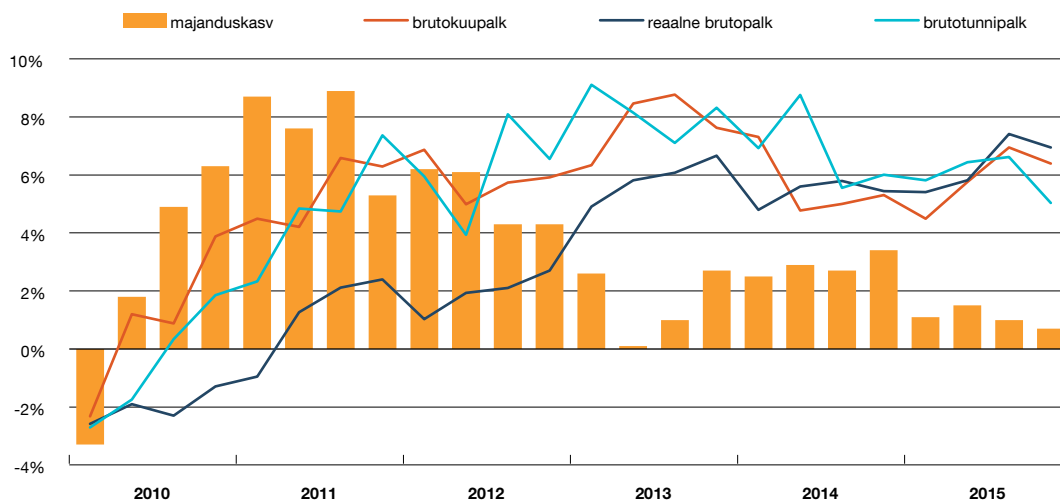
Allikad: Euroopa Komisjon, Eesti Panga arvutused

PALK JA TÖÖJÕUKULU

Keskmine palk

Keskmine brutokuupalk tõusis 2015. aasta teisel pooleaastal 6,7%, sealhulgas kolmandas kvartalis 6,9% ja neljandas kvartalis 6,4%, 1105 euroni (vt joonis 21). Võrreldes aasta esimese poolega palgakasv aasta teisel poolel kiirenes. Kiirenemine toimus tänu kolmanda kvartali hoogsale kasvule, millele järgnes pidurdumine aasta viimases kvartalis. Keskmise brutotunnipalga kasv seevastu aeglustus aasta esimese poole 6,1%lt aasta teisel poolel 5,8%ni. Sealjuures aeglustus keskmise tunnipalga kasv neljandas kvartalis 5%ni. Tunnipalga aeglasem kasv võib tuleneda kas puhkuse-

Joonis 21. Aastane palgatõus ja majanduskasv

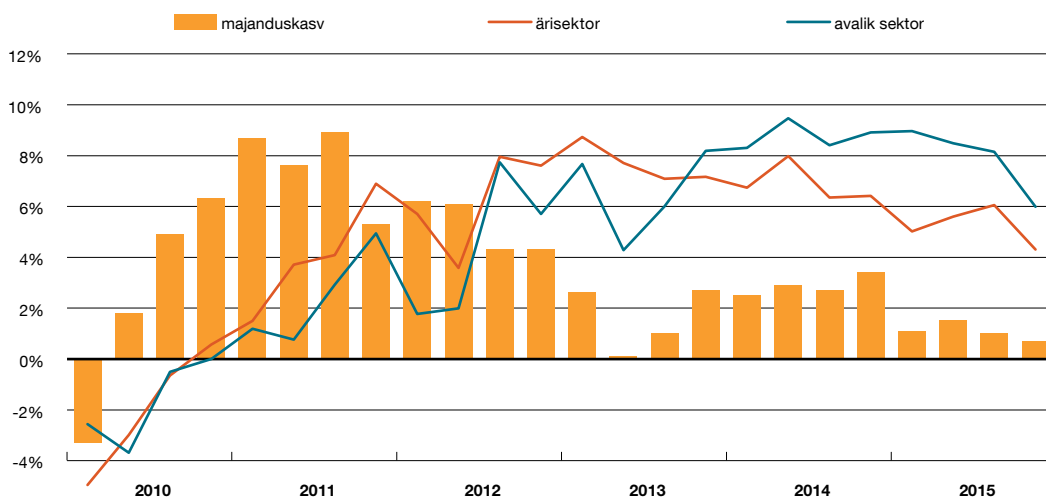
Allikas: statistikaamet

tasude ja ebaregulaarsete preemiate kiiremast kasvust või töötundide kasvust ühe töötaja kohta, näiteks ületundide tõttu. Palgauuringu järgi pööraski töötatud tundide arv ühe töötaja kohta 2015. aasta teisel poolel kasvule; see oli aasta võrdluses kahanenud alates 2012. aastast.

Reaalpalga kasv oli tänu tarbijahindade langusele 2015. aasta teisel poolel kiirem kui nominaalpalga oma. Tänu tulumaksumäära alandamisele 1 protsendipunkti võrra, maksuvaba tulu kergitamisele 144 eurolt 154 euronit ning töötuskindlustusmaks määra alandamisele 2%lt 1,6%ni kasvas keskmine netokuupalk 2015. aastal ligikaudu 1,4 protsendipunkti kiiremini kui keskmine brutokuupalk. Maksulangetused pehmedavad kodumajapidamiste vaatevinklist palgakasvu aeglustumist ning võivad ka tööandjatel aidata tööjõukulu kasvu pidurdada.

Lisaks keskmise palga näitajatele avaldab statistikaamet ka tööjõukuluindekseid, mis mõõdavad tööjõukulu kasvu tegelikult töötatud tunni kohta. Kogu tööjõukulu sisaldab erinevalt keskmisest brutotunnipalgast nii tasu töötatud kui ka mittetöötatud aja eest ja sotsiaalmakseid. Selle näitaja kohaselt tööjõukulu kasv 2015. aasta teisel poolel aeglustus ja sealjuures oli aeglustumine neljandas kvartalis üsna järsk, seda nii avalikus kui ka ärisektoris (joonis 22). Kesise majanduskasvu keskkonda arvestades on palgakasvu aeglustumine ärisektoris oodatav ning ka avalikus sektoris püütakse tööjõukulu kasvu ohjata.

Joonis 22. Tööjõukulu aastakasv töötunni kohta ja majanduskasv

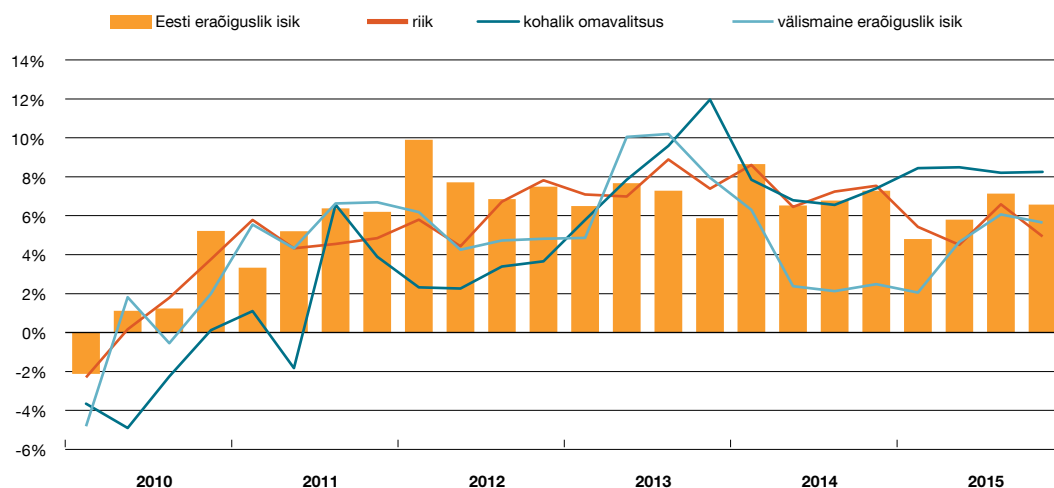
Allikas: statistikaamet

Töötamise registri mõju keskmise palga kasvule oli vahetult pärast töötajate registreerimise kohustuse kehtestamist tõenäoliselt negatiivne, sest palgasaajate hulka lisandus keskmisest märksa väiksemat palka teenivad töötajad. Kui töötajate struktuur stabiliseerub, võib aga mõju muutuda vastupidiseks seetõttu, et tänu miinimumpalga jõudsale tõusule hakkab väiksemat töötasu teenivate inimeste palk kiiremini kasvama. Näiteks majutuses ja toitlustuses aeglustus keskmise palga aastakasv 2014. aasta teisel poolel 2,4%ni, samal ajal kui täistööajale taandatud hõive suurenes 16,5%. 2015. aasta teisel poolel vähenes täistööajale taandatud töötajate arv tõenäoliselt kohanemise efekti mõjul 6,4%; samal ajal kasvas keskmine palk sellel tegevusalal 15,8%.

Omaniku liigi järgi oli keskmise brutokuupalga aastakasv 2015. aasta teisel poolel kõige kiirem kohalike omavalitsuste haldusalas, 8,3%. Kohalike omavalitsuste alla kuulub suur osa haridus- ja tervishoiu

test ja hariduse valdkonnas kasvas keskmine palk 2015. aasta teisel poolel 8,3%. Kuigi ei paista, et kohalike omavalitsuste haldusalas hakkaks kuupalga aastakasv aeglustuma, on aeglustumist näha keskmise tunnupalga kasvus. Tõenäoliselt mängib siin rolli töötundide arvu suurenemine (vt joonis 23).

Joonis 23. Palgatõus tööandja omaniku järgi

Allikas: statistikaamet

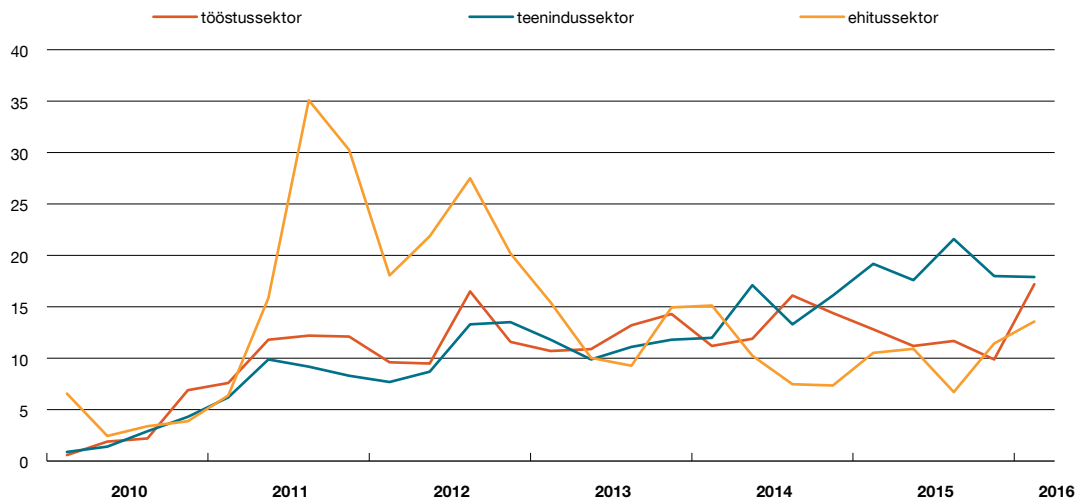
Erasektoris kasvas keskmine brutokuupalk 2015. aasta teisel poolel keskmisest kiiremini majutuses ja toidlustuses, info ja side tegevusalal ja kinnisvarategevuses. Info ja side tegevusala paistis samal ajal silma vakantside arvu suurenemisega, mis koos kiire palgakasvuga viitab endiselt tööjõupuudusele. Töötlevas tööstuses kasvas keskmine kuupalk aasta teisel poolel 5,7% ehk mõnevõrra aeglasemalt kui kogu majanduses. Hooajalisi tegureid arvesse võttes palga kasvutempo töötlevas tööstuses aeglustus. Aasta viimases kvartalis aeglustus nii tööjõukuluindeksi, keskmise kuupalga kui ka keskmise tunnupalga kasv.

Palgasurvet hoiab majanduses suurena töötajat soosiv tööturg: töötuse määr on hoolimata väikesest tõusust siiski madal ja hõive määr on kõrgeimal tasemel alates Eesti taasiseseisvumisest. Konjunktuuriinstituudi majandusosaluse uuringu järgi on viimaste aastate jooksul suurenenud teenindusettevõtete osakaal, kes peavad tööjõupuudust tootmise kasvu piiravaks teguriks. 2016. aasta alguses kasvas selliste ettevõtete osakaal mõnevõrra ka tööstuses ja ehituses (vt joonis 24). Lisaks kiirendasid 2015. aastal palgakasvu miinimumpalga ligi 10% tõus ning kollektiivsed palgakokkulepped (nt tervishoius).

Maksu- ja tolliameti palgaväljamaksete jaotuse statistika kohaselt kasvas 2015. aastal, nagu ka eelmistel aastatel, palk kiiremini palgajaotuse alumises osas (vt joonis 25). Madalamate palkade kiiremat kasvu toetab miinimumpalga tõstmine 2014.–2015. aastal ligikaudu 10% võrra aastas, mis jätkub ka 2016. aastal. See kajastub ka palgaväljamakse mediaani kiiremas kasvus keskmise suhtes. 2015. aastal ulatus 12 kuu keskmine mediaani suhe keskmisesse väljamaksesse 80%ni, 2014. aastal 79,5%ni ning kümnendi eest, 2005. aastal 73,5%ni.

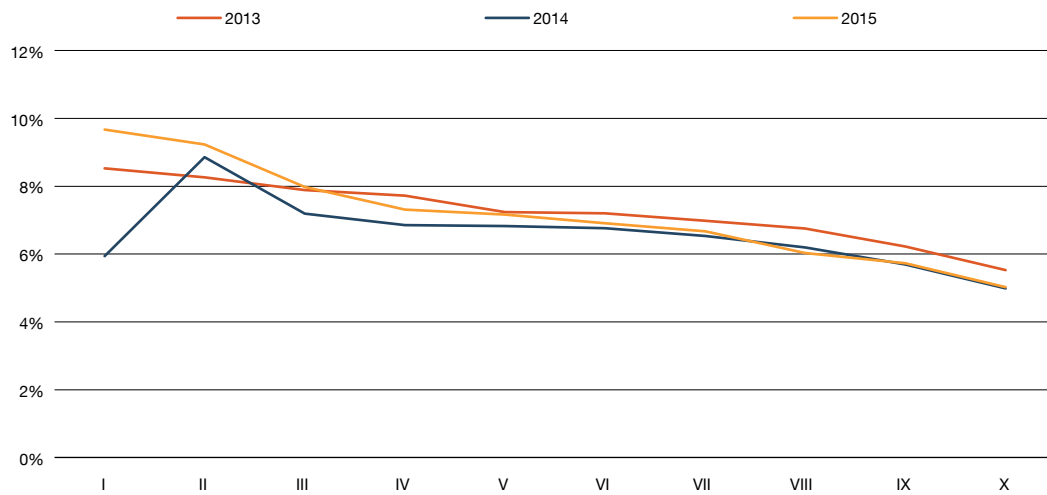
Tänu miinimumpalga eeliskasvule keskmise ja ka mediaanpalga ees on miinimumpalga suhteline suurus märkimisväärselt kasvanud. 2012. aastal oli see veidi vähem kui 44% maksu- ja tolliametis

Joonis 24. Ettevõtete osakaal, kes peavad tööjõupuudust toodangu kasvu piiravaks teguriks (hooajaliselt tasandatud)

Allikad: Euroopa Komisjon, Eesti Panga arvutused

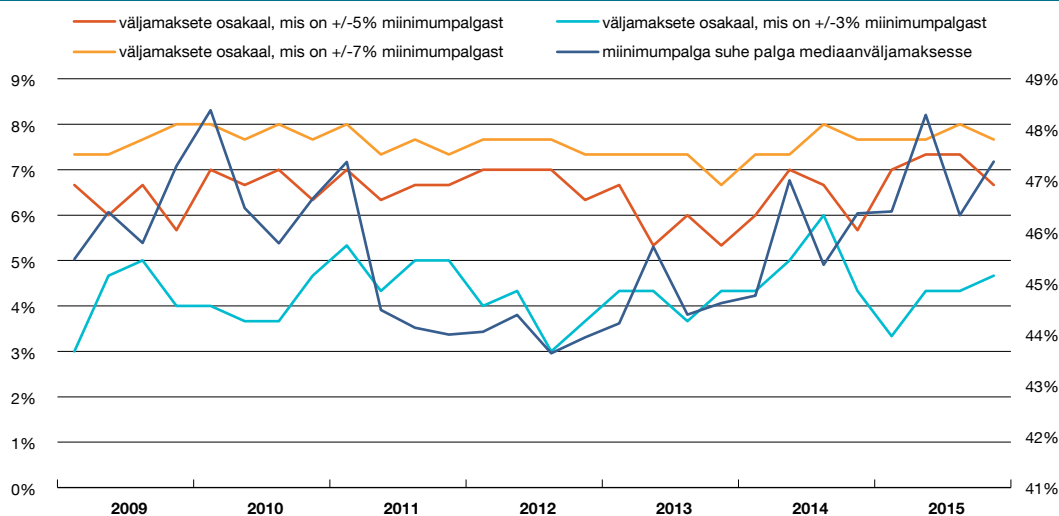
Joonis 25. Keskmise palgaväljamakse kasv detšiilide kaupa aastatel 2013–2015

Allikad: maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused

deklareeritud palgade mediaanist, 2015. aastaks oli see kasvanud enam kui 47%ni. Samal ajal on veidi kasvanud ka miinimumpalka teenivate elanike osakaal, mille lähend on joonisel 26 palgaväljamaksete osakaal, mis jääb miinimumpalgale lähedasse vahemikku. Paraku ei saa maksu- ja tolliameti palgaväljamaksete andmetes eristada osaajaga töötajaid ja täistööajaga töötajaid, ega ka juhuslikke kõikumisi töötajas. Seetõttu pole töölepingu järgi miinimumpalka teenivate palgatöötajate osakaal täpselt teada.

Joonis 26. Miinimumpalka saavate elanike osakaal ja miinimumpalga suhe mediaanväljamaksesse

Allikad: maksu- ja tolliamet, Eesti Panga arvutused

Töötute reservatsioonipalk

Reservatsioonipalgaks nimetatakse väikseimat palka, mille korral töötu on nõus tööpakkumise vastu võtma. 2015. aastal kasvas töötute keskmine reservatsioonipalk aeglasemalt kui juba töötavate inimeste keskmine brutokuupalk. Vähemalt 600eurost palka ootavate meeste osakaal kasvas 2015. aastal 2014. aasta 62,1%lt 63%ni ning naiste seas 32%lt 39,6%ni. Kokku ootas üle 600eurost palka 51,3% töötutest ning maksu- ja tolliameti palgaväljamakse statistika järgi moodustasid üle 600eurosed väljamaksed 2015. aastal 65% kõikidest väljamaksetest.

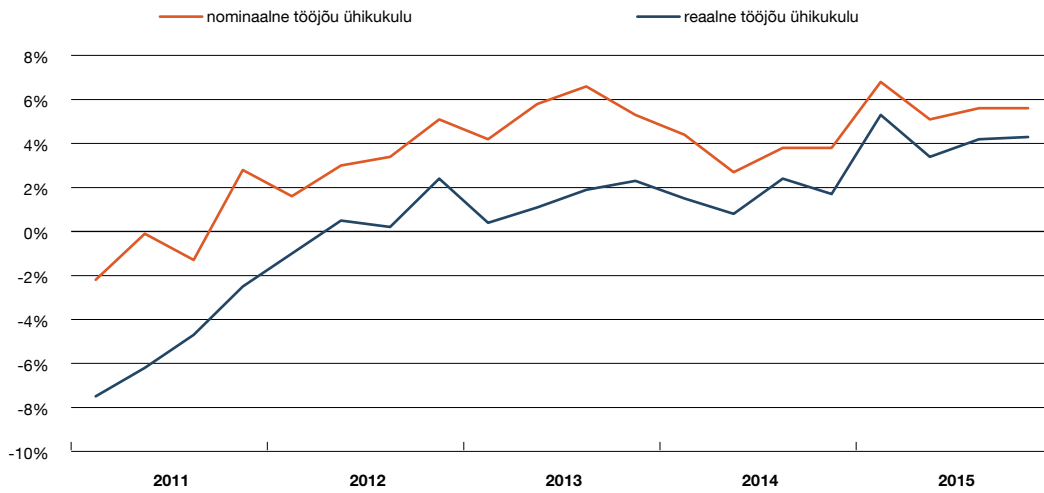
Töäjõu tootlikkus ja ühikukulu

Majanduskasvu aeglustumine ning suurem tööhõive panid 2015. aastal töäjõu tootlikkuse kahane-ma: hõivatu kohta vähenes tootlikkus 1,9% ja töötunni kohta 1,3%. Tootlikkuse kasv kahanes töö-tunnis vähem kui tootlikkuse kasv hõivatu kohta, sest töötundide arv majanduses kasvas töäjõu-uuringu järgi hõivest aeglasemalt. Kuna hõive kasvu võis osaliselt suurendada töötamise registri mõju, võib ka tootlikkus olla veidi alahinnatud.

Töäjõukulu osakaal SKPs kasvas aasta varasemalt 51,7%lt 2015. aasta teisel poolel 52,8%ni. Töö-jõukulu osakaalu kasvu mõõdetakse töäjõu ühikukulu reaalkasvuga (mille puhul võetakse lisaks arvesse palgatöötajate osakaalu muutust hõives), mis kiirenes 2014. aasta 1,7%lt 2015. aasta kokkuvõttes 4,3%ni. Aasta teisel poolel oli kasvumäär küll veidi madalam kui esimesel. Töäjõukulu eeliskasvu katsid ettevõtted kasumimarginaalidest – ettevõtete kasumite vähenemine süvenes 2015. aasta esimese poole 5,3%lt aasta võrdluses 8%ni (vt joonis 27).

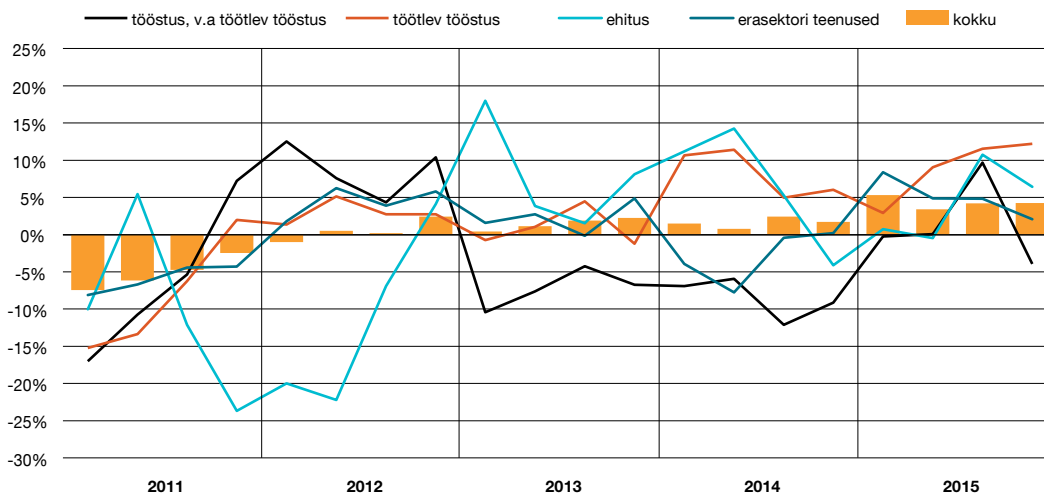
Tööjõutulu osakaal suurenes 2015. aastal eelneva aasta sama perioodiga võrreldes enamikul tegevusaladel. Erandiks olid info ja side tegevusala, kus aasta varem toimus suur hüpe tööjõutulu osakaalus, aga ka põllumajandus, kutse- ja tehnikaalane tegevus ning haldus ja abitegevused. Töötlevas tööstuses, mis on Eesti peamine ekspordiv tegevusala, kiirenes töäjõu reaalse ühikukulu kasv 2015. aasta teisel poolel 11,9%ni, millesse panustas aasta võrdluses kahanenud lisandväärtus (vt joonis 28).

Joonis 27. Töäjõu ühikulu aastane muutus

Allikas: statistikaamet

Joonis 28. Realse töäjõu ühikukulu kasv

Allikas: statistikaamet